

**LASTEN SOSIAALIS-EMOTIONAA LISET TUEN TARPEET
POIKKEUSTILANTEESSA**

Varhaiskasvatuksen opettajien näkemyksiä

Ammattikorkeakoulun opinnäytetyö

Sosionomi

Syksy 2021

Tiia Eronen

Sosionomikoulutus

Tiivistelmä

Tekijä Tiia Eronen

Vuosi 2021

Työn nimi Lasten sosiaalis-emotionaaliset tuen tarpeet poikkeustilanteessa –
Varhaiskasvatuksen opettajien näkemyksiä

Ohjaaja Liisa Kokkonieni

Opinnäytetyössä tutkittiin, miten varhaiskasvatuksen opettajat kokivat lasten sosiaalis-emotionaalisten tuen tarpeiden ilmenevän poikkeustilanteessa sekä mahdollisia tuen muotoja. Tilaajana toimii eräs eteläsuomalainen päiväkotit. Tunne- ja vuorovaikutustaitoja tarvitaan päivittäin ja siksi ne ovat tavallaan aina ajankohtaisia. Työn ajankohtaisuutta lisää vielä sen kiinnittyminen poikkeustilanteeseen.

Opinnäytetyön teoriaosuudessa käsitellään lasten sosiaalis-emotionaalista kehitystä sekä sosiaalis-emotionaalisia tuen tarpeita. Tietoperustaa täydentävät jo aiemmin tehdyt tutkimukset.

Tutkimus toteutettiin laadullisena tutkimuksena. Tutkimusaineisto koostui 3 työntekijän yksilöhaastattelusta, jotka toteutettiin syksyllä 2021. Aineisto analysoitiin teemoittelemalla. Analyysin myötä syntyi kaksi yläteemaa: sosiaalis-emotionaaliset tuen tarpeet poikkeustilanteessa sekä varhaiskasvatuksen opettajan keinot tukea lasta.

Tutkimuksessa lasten sosiaalis-emotionaaliset tuen tarpeet ilmenivät esimerkiksi levottomuutena sekä tarpeena saada aikuiselta paljon huomiota. Tukimenetelmät puolestaan liittyivät aikuisen omaan toimintaan, arjen käytänteisiin, lapsen keinoihin ilmaista itseään sekä moniammatillisen yhteistyön hyödyntämiseen.

Tutkimuksen johtopäätöksenä on, että lasten sosiaalis-emotionaalisia tuen tarpeita on tunnustettu myös poikkeustilanteessa. Poikkeustilanteen vaikutukset eivät kuitenkaan ole ainoastaan negatiivisia tai positiivisia, sillä esimerkiksi osa lapsista hyötyi ryhmäkoon pienenemisestä ja toinen koki kaveripuutetta kaverin jäädessä kotiin.

Avainsanat Sosiaalis-emotionaaliset taidot, sosiaalis-emotionaalinen tuen tarve, varhaiskasvatus

Sivut 36 sivua ja liitteitä 4 sivua

The purpose of this bachelor's thesis was to describe children's social-emotional need for support in exceptional situation and how to support children from the early childhood education teachers point of view. This thesis was commissioned by one southern Finnish daycare centre. Emotional and interaction skills need daily. Thus they are always topical.

The theoretical background consist of children social-emotional growth and social-emotional need for support. Previous studies complement the theoretical background.

The theses carry out qualitative study. The material consist of 3 personal interview. Interviews were conducted in autumn 2021. The data were analysed by thematizing. Two toptemes were created with the analysis. Thus are social-emotional need support in exceptional situation and means of early childhood education teacher to support a child.

In the study children's social-emotional support needs were manifested for example in disorder and the need to receive a lot of notice from an adult. The support methods related to the adult's own action, daily practices and multiprofessional cooperation.

The conclusions was that social-emotional need support of children have also been identified in exceptional situation. The effects of the exceptional situation are not only negative or positive. For example some of children experienced a lack of friends. Other children benefited from the decrease in group size.

Keywords social-emotional skills, social emotional need support, early childhood education

Pages 36 pages and appendices 4 pages

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Sosiaalis-emotionaalinen kehitys	3
2.1	Sosiaalis-emotionaaliset tuen tarpeet	4
2.2	Varhaiskasvatus ja lapsen tukeminen	6
2.2.1	Yksilöllisyyden huomiointi ja rutiinit	7
2.2.2	Lapsiryhmässä opitaan vuorovaikutustaitoja	8
2.2.3	Pienryhmätoiminta antaa mahdollisuuksia onnistua	9
2.2.4	Erilaiset menetelmät lapsen tukena	9
2.2.5	Yhteistyö vanhempien kanssa	10
3	Aikaisemmat tutkimukset aiheesta	11
4	Opinnäytetyön toteutus ja menetelmät	13
4.1	Kvalitatiivinen tutkimus	14
4.2	Aineiston kerääminen haastattelemalla	15
4.3	Analyysin tekeminen teemoittelemalla	16
5	Tutkimustulokset	19
5.1	Lasten sosiaalis-emotionaalisten tuen tarpeiden ilmeneminen poikkeustilanteessa	19
5.1.1	Kokemukset poikkeustilanteen vaikutuksista	19
5.1.2	Tuen tarpeet	20
5.1.3	Ilmenemistilanteet	21
5.2	Varhaiskasvatuksen opettajien tukikeinot tuen tarpeisiin vastaamiseksi	22
5.2.1	Oma toiminta ja läsnäolo	22
5.2.2	Moniammatillinen yhteistyö	23
5.2.3	Arjen käytänteet	24
5.2.4	Itsensä ilmaisu	25
6	Johtopäätökset	26
7	Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	28
8	Pohdinta	31
	Lähteet	34

Liitteet

Liite 1	Saatekirje
Liite 2	Haastattelukysymykset
Liite 3	Aineistonhallinnansuunnitelma

1 Johdanto

Sosiaalis-emotionaaliset taidot ovat tärkeä osa päivittäistä elämää. Jokainen voi kehittyä vuorovaikutuksessa sekä tunteiden ilmaisemisessa läpi elämän. Tutkimuksen aiheena on lasten sosiaalis-emotionaaliset tuen tarpeet sekä niiden tukeminen varhaiskasvatuksessa. Mielenkiinto aihetta kohtaan syntyi vähitellen opintojen aikana tehtyjen harjoitteluiden myötä ja kasvoi entisestään varhaiskasvatusmoduuliin kuuluvien luentojen aikana. Lapsella voi olla sosiaalis-emotionaalisia tuen tarpeita, jotka voivat näkyä hyvin erilaisilla tavoilla. Tärkeää olisi, että varhaiskasvatuksessa nämä tuen tarpeet tunnistetaan, jotta niihin on mahdollista puuttua mahdollisimman varhaisessa vaiheessa (Opetushallitus, 2018, s. 54). Tämä ennaltaehkäisee isompien ongelmien syntymistä, kuten syrjäytymistä tai lapsen leimaantumista haastavaksi. Sosiaalis-emotionaalisten taitojen kehitystä voidaan tukea varhaiskasvatuksessa monin tavoin.

Sosiaalis-emotionaalisia tuen tarpeita on tutkittu jo aiemmin. Tämä opinnäytetyö toteutettiin aikana, jolloin maailmassa levinnyt koronapandemia oli aiheuttanut muutoksia ihmisten elämään jo yli puolentoista vuoden ajan. Suomen katsottiin olevan poikkeustilassa, joka on mahdollista viidestä eri syystä, jotka on määritelty erikseen laissa. Valmiuslain (1552/2011 §2, §3) mukaan yhtenä syynä voidaan pitää vaikutukseltaan erittäin vakavaa suuronnettomuutta vastaavaa laajalle levinnyttä vaarallista tartuntatautia.

Tutkimukseni tarkoituksena on kuvailla erään etelä-suomalaisen päiväkodin opettajien kokemuksia siitä, miten lasten sosiaalis-emotionaaliset tuen tarpeet ilmenevät poikkeustilanteen aikana sekä miten he kokevat voivansa tukea lasta niissä. Koen aiheen erityisen tärkeäksi tutkia, sillä poikkeustilanteen aiheuttama ahdinko perheille on ollut laajasti esillä mediassa. Esimerkiksi lapsi- ja perhejärjestöt antoivat vuonna 2020 omat huomionsa, jossa kerrottiin poikkeustilanteen aiheuttaneen huolta esimerkiksi perhesuhteisiin sekä toimeentuloon ja arjessa selviytymiseen liittyen. Oli siis mielenkiintoista lähteä tutkimaan näkykö tämä varhaiskasvatuksessa sosiaalis-emotionaalisissa tuen tarpeissa. Oman tutkimuksen lisäksi tietoperusta kertoo aiheesta lisää. Tässä tutkimuksissa saaduista tuloksista voi olla hyötyä esimerkiksi uransa alkutaipaleella oleville varhaiskasvattajille.

Pihlaja (2018, s 151) toteaa, että sosiaalis-emotionaalsiin tuen tarpeisiin liitetyt lapset kantavat usein myös ylimääräistä taakkaa verrattuna lapseen, jonka erityiset tuen tarpeet liittyvät johonkin vammaan. Koen aiheen erittäin tärkeäksi perehtyä myös siksi, että lapsi ei ole syyllinen tuen tarpeisiin, jotka saattavat muodostua esimerkiksi haastavan ympäristön vaikutuksista. Oikea-aikainen ja riittävä tuki mahdollistaa lapsen turvallisen kehityksen (Opetushallitus, 2018, s. 54). Sosiaalis-emotionaalisia tuen tarpeita kohdatessa on hyvä muistaa, että jokainen lapsi on yksilö ja näin ollen yhtä aina toimivaa ratkaisua ei ole. Parhaiten lasta tukevat keinot on mahdollista löytää kokeilemalla useita eri vaihtoehtoja.

2 Sosiaalis-emotionaalinen kehitys

Tässä luvussa aluksi käsitellään ihmisen sosiaalis-emotionaalista kehitystä. Koen, että on tärkeää pohjustaa ihmisen kehitystä sosiaalisten ja tunnetaitojen osalta ennen kuin perehdytään tarkemmin sosiaalis-emotionaalisiin tuen tarpeisiin. Luku etenee sosiaalis-emotionaalisten tuen tarpeiden määrittelyyn sekä niiden yleisyyden hahmottamiseen.

Sosiaalinen ja emotionaalinen kehitys ovat tärkeä osa ihmisen inhimillistä kasvua. Ne vaikuttavat tapaamme olla vuorovaikutuksessa toisten ihmisten kanssa sekä siihen liittyviin tunteisiin ja kokemuksiin. Kehitystä tapahtuu läpi elämän, mutta jo varhaislapsuus on tärkeää aikaa. Silloin opitut taidot toimivat pohjana myöhemmälle kehitykselle, mahdollistaen esimerkiksi akateemisten taitojen oppimisen. (Pihlaja, 2018, ss. 142—143)

Sosiaalinen kehitys liittyy ihmisten välisiin suhteisiin ja vuorovaikutukseen. Jo pieni vauva on kiinnostunut toisten ihmisten kasvoista ja erityisesti lapsen kasvot saavat vauvankin hymyilemään. (Pihlaja, 2018, ss. 142—143) Jokaisen on kuitenkin hyvä tiedostaa, että sosiaalisuus ja sosiaaliset taidot eivät ole sama asia. Ihminen voi olla hyvinkin sosiaalinen eli käytännössä viihtyy usein paremmin seurassa kuin yksinään, vaikka hänen sosiaaliset taidot eivät olisikaan erityisen hyvät. Sosiaalisuudessa on kyse ihmisen synnynnäisestä temperamentti-aiheesta. (Keltikangas-Järvinen, 2012, ss. 49—50)

Sosiaaliset taidot puolestaan kertovat siitä, kuinka hyvin ihminen tulee toimeen toisten ihmisten kanssa. Käytännössä sosiaaliset taidot näkyvät esimerkiksi kyvyssä neuvotella ja sopia asioista sekä tietoisuutena siitä, millaisia vaikutuksia erilaisilla ratkaisuilla voi tilanteeseen olla. Sosiaalinen luonne voi helpottaa sosiaalisten taitojen oppimista, sillä kommunikoidessa toisten kanssa taidot kehittyvät vähitellen. Jokaisella on mahdollisuus oppia taitoja synnynnäisistä lähtökohdista riippumatta. (Keltikangas-Järvinen, 2012, ss. 49—50)

Emotionaalisen kehityksen keskiössä ovat tunteet. Emotionaaliset taidot kertovat ihmisen kyvystä tunnistaa, ilmaista sekä tulkita myös toisten tunteita. Varhaislapsuudessa kehitystä tapahtuu nopeasti. Omia sekä toisten tunteita opitaan tunnistamaan ja nimeämään

vähitellen jo päiväkotikäisenä. (Pihlaja, 2018, ss. 142—143) Tämä tapahtuu vuorovaikutuksessa toisten ihmisten kanssa ja aikuisilla on tärkeä rooli tunnetaitojen kehittämisessä. Käytännössä aikuisen siis tulisi kiinnittää huomiota omiin tunteisiinsa, jotta hän voi nimetä tunteen ja kuvailla sitä kokemusta lapselle. Tunteiden nimeäminen lapselle on tärkeää, sillä ihmisen on mahdollista tunnistaa itsessään vain ne tunteet, jotka osaa nimetä. (Haapsalo ym., 2020, s. 17)

Tunnetaitoja tarvitaan päivittäin ja käytämme niitä sekä tietoisesti että vaistomaisesti. Ihmisen hyvinvoinnin kannalta erilaisten tunteiden kokeminen, näyttäminen ja vastaanottaminen on tärkeää. Jokainen tunne tulisi sinällään hyväksyä ja muistaa, että tunne on aina kokijalleen todellinen. Erilaiset tunteet kuuluvat jokaisen elämään iästä riippumatta. (Peltonen & Kullberg-Piilola, 2005, s. 12) Tunteiden tai niiden taustalla olevien tarpeiden kieltäminen voi aiheuttaa ihmisessä häpeän kokemuksia. Ihmisen eheä minäkokemus ei myöskään ole silloin mahdollinen. Tämä on haitallista henkiselle hyvinvoinnille ja ihminen voi kokea olevansa vääränlainen. (Haapsalo ym., 2020, s. 17)

Suotuisaa kehitystä suojaavia sekä uhkaavia tekijöitä on useita ja ne voivat liittyä niin yksilöön, läheisiin ja perheeseen sekä yhteiskuntaan. Esimerkiksi lapsen myönteinen käsitys itsestä, ystävyys-suhteet, kyky oppia uusia asioita sekä tuntea empatiaa ovat tärkeitä yksilötasolla suojaavia tekijöitä. Lapsen mielenterveysongelmia ja sosiaalisemotionaalisia tuen tarpeita voivat vähentää myös perhettä tukevat ihmissuhteet, vanhempien välinen hyvä parisuhde sekä lämmin vuorovaikutus lapsen ja vanhemman välillä. Toisaalta rikollisuus, perheen taloudelliset ongelmat tai esimerkiksi perheen jääminen ilman riittävää sosiaalista tukea voivat vaikuttaa ei myönteiseen kehityskulkuun. (Pihlaja, 2018, ss. 149—150)

2.1 Sosiaalis-emotionaaliset tuen tarpeet

Tutkimuksen kannalta erittäin keskeistä on ymmärtää, millaisia voivat olla lasten sosiaalis-emotionaaliset tuen tarpeet. Kyseessä on laaja käsite ja sosiaalis-emotionaaliset tuen tarpeet voivatkin ilmetä lapsen tunne-elämän ilmaisussa, vuorovaikutuksessa sekä sosiaalisissa tilanteissa toimimisessa monin eri tavoin. Sosiaalis-emotionaaliset tuen tarpeet

ilmenevät usein haastavana käytöksenä, kuten esimerkiksi lapsen uhmakkuutena tai aggressiivisuutena. Toisaalta lapsi voi olla vetäytyvä ja osalla esiintyä myös levottomuutta ja suuria tunteiden purkauksia. (Pihlaja, 2018, s. 151; ks. myös Ahonen, 2017, s. 28; Ahonen, 2015, ss. 105—107)

Lasten sosiaalis-emotionaalisten tuen tarpeiden yleisyyttä on vaikea määritellä. Osaltaan sitä vaikeuttaa ajan myötä muuttuva tieto sekä erilaiset käsitykset tuen tarpeista (Pihlaja, 2018, s. 151). Opetushallituksen tilannekartoituksesta (2017) selviää, että tutkimuksesta riippuen arviot vaihtelevat 10—30 % välillä varhaiskasvatusikäisistä lapsista.

Sosiaalis-emotionaalisten tuen tarpeiden tunnistaminen voi olla haastavaa, sillä normaalin käytöksen määrittelemisen ei aina ole kovin helppoa. (Riihonen & Koskinen, 2020, s. 34) Lapsen ikäkausi tai uuden oppiminen saattavat joskus ulospäin näyttäytyä haastavaksi koettuna käytöksenä, kuten rajojen kokeilemisena. Esimerkiksi tahtoiässä olevan 3-vuotiaan aggressiontunteeseen voi liittyä pettymys tai pelkoa, joka näkyy tottelemattomuutena sekä uhmana. Tämä vaihe on osa lapsen aikuisesta irtaumista. Toisinaan varhaiskasvattaja saattaa myös tulkita väärin lapsen käyttäytymistä. (Lundan, 2013, s. 38; Pihlaja, s.141) Sosiaalinen ympäristö vaikuttaa siihen, millaisen käytöksen koemme tilanteeseen sopivaksi. Esimerkiksi juhlissa lapsen ei toivota raivoavan, vaikka kotona se olisi toisinaan sallittua. (Riihonen & Koskinen, 2020, ss. 34—35)

On tärkeää tunnistaa yhteisön sekä ympäristön vaikutus lapseen, jotta haastava käyttäytyminen ei leimaisi lasta tai vaikuttaisi tahalliselta. Toisinaan ympäristöön tehdyt muutokset voivat helpottaa lapsen käyttäytymistä toivotulla tavalla. (Pihlaja, 2018, s. 151; Ahonen, 2017, s. 213) Huomioitavaa on myös, että päiväkotikäisenä tunteiden täydellinen hallitseminen ei olisi edes mahdollista ja vaatimukset siitä ovat kohtuuttomia. Ihmisen aivot kehittyvät hitaasti ja tunteiden säätelystä vastaavat etuotsalohkot ovat valmiit vasta 25—30 -vuotiaalla. Tämä vaikuttaa osaltaan siihen, että aikuisena epämiellyttävien tunteiden sietäminen on helpompaa. (Köngäs, 2019, s. 84)

Ristiriitaiset viestit ympäristössä vaikuttavat lapsen mahdollisuuteen tunnistaa tunnetta. Jo pieni vauva kiinnittää huomiota toisten ihmisten ilmeisiin, eleisiin sekä äänenpainoon. Vauva

pystyy aistimaan mikäli ne eivät vastaa esitettyä tunnetta. Aikuisen tunteiden piilottelu vuorovaikutustilanteissa on haitallista lapsen tunnetaitojen kehitykselle. Lapsi saattaa tällöin kokea, että negatiivisten tunteiden näyttäminen ei ole turvallista. (Köngäs, 2019, s. 45) On hyvä muistaa, että aikuinen on malli lapselle, vaikka ei sitä haluaisikaan. Aikuinen näyttää esimerkkiä lapselle ilmaistessaan tunteita, mutta myös jättäessään tunteita ilmaisematta. (Talvio & Klemola, 2017, s. 160)

2.2 Varhaiskasvatus ja lapsen tukeminen

Varhaiskasvatuslain (2018) mukaan ”varhaiskasvatuksella tarkoitetaan lapsen suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostamaa kokonaisuutta, jossa painottuu erityisesti pedagogiikka.” Varhaiskasvatusta ohjaavat valtakunnallisesti määritelty varhaiskasvatussuunnitelma sekä varhaiskasvatuslaki. Jokaisella kunnalla on lisäksi vielä paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma, joka pohjautuu valtakunnalliseen varhaiskasvatussuunnitelmaan.

Varhaiskasvatussuunnitelman avulla pyritään varmistamaan, että jokaisella lapsella olisi asuinpaikasta riippumatta tasavertainen mahdollisuus kehittyä ja kasvaa. (Opetushallitus, n.d.-a) Toiminnan tavoitteisiin lukeutuu myös lapsen sosiaalis-emotionaalisten taitojen kehittäminen sekä toisten ihmisten kunnioittaminen. Päiväkodissa lapsella on mahdollisuus harjoitella tärkeitä vuorovaikutustaitoja osana vertaisryhmää sekä oppia ratkaisemaan myös riitatilanteita rakentavasti. (Opetushallitus, n.d.-b)

Laadukkaasti toteutetussa varhaiskasvatuksessa lapsen kehitykseen ja oppimiseen liittyvät tulentarpeet tunnistetaan ja niihin vastataan. Ensimmäisessä lasta pyritään tukemaan hänen omassa päiväkotiryhmässä. Tukea voidaan järjestää tarpeen vaatiessa moniammatillisena yhteistyönä. Varhainen puuttuminen tukee lapsen hyvinvointia, oppimista ja kehitystä. Jatkuva ja yksilöllinen tuki on usein tarpeen, kun kyseessä on sosiaalis-emotionaaliseen kehitykseen liittyvä tuen tarve. Toimintatapojen sekä ympäristön sopivuutta lapselle tulisi arvioida ensimmäisenä. Lisäksi on kiinnitettävä huomiota tuen riittävyteen sekä vaikutuksiin. (Opetushallitus, 2018, ss. 54—55, 57)

Lapsen oppimista sekä sosiaalisten taitojen kehitystä voidaan tukea kiinnittämällä huomiota käyttäytymisessä positiiviseksi koettuihin asioihin. Kehuilla on vaikutusta myös lapsen itsetunnon kehittymiselle. Onnistumisen tunteita niin toisten lasten kuin varhaiskasvattajienkin kanssa olisi tärkeää saada päivittäin. (Pihlaja, 2018, ss. 164–165; Webster-Stratton, 2011, s. 63) Varhaiskasvattajan tulisi nähdä jokainen lapsi yksilönä ja toimia erilaisuutta ymmärtäen sekä kunnioittaen. Lapselle on tärkeää, että hän voi tuoda tunteitaan esille turvallisesti ja luottaa varhaiskasvattajaan. Lapsi saa myös apua tunteiden nimeämiseen sekä niiden käsittelemiseen varhaiskasvattajalta. (Pihlaja, 2018, ss. 164–165)

2.2.1 Yksilöllisyyden huomiointi ja rutiinit

Keinot lapsen tukemiseen ovat moninaiset ja usein tavalliseen päiväkodin arkeen liittyviä. Pihlajan (2018, s. 166) mukaan sosiaalis-emotionaalisen kehityksen ja oppimisen tukemisessa ratkaisevaa ei ole yksittäinen menetelmä vaan tapa, jolla kasvatustyötä tehdään. Haastavien tilanteiden syntymistä voidaan vähentää ottamalla yksilölliset tarpeet huomioon jo toimintaa suunniteltaessa (Ahonen, 2017, s. 155).

On tärkeää, että lapsille luodaan tasavertainen mahdollisuus kuulua joukkoon. Yksilöllisten tuen tarpeiden sekä vahvuuksien huomiointi pedagogiikassa helpottaa uusien asioiden oppimista sekä lapsen kehitystä yksilönä. (Ahonen, 2017, s. 155) Kehitystä voidaan tukea esimerkiksi monin itseilmaisun keinoin, kuten liikkuen, leikkien ja lukemalla satuja. Roolileikit voivat auttaa lasta haitallisen roolin purkamisessa, mikäli sosiaalis-emotionaaliset tuen tarpeet ovat aiheuttaneet lapselle ikävän leiman. (Pihlaja, 2018, ss. 166–167)

Jokainen ihminen tarvitsee elämässään tuttuja sekä turvallisiksi koettuja rutiineja. Ahosen (2017, ss. 173–174, 196) mukaan ne ovat kuitenkin erityisen tärkeitä lapsille, sillä ne auttavat lasta hahmottamaan päivän kulkua. Päivien samankaltaisuus antaa lapselle mahdollisuuden ennakoita päivän tapahtumia, jolla on vaikutusta myös turvallisuuden tunteeseen. Muutokset päiväkodin päivärytmissä saattaa aiheuttaa osalle lapsista haasteita. Päivää rytmittäessä tulisi huomioida alle kouluikäisen mahdollisuudet itsesäätelyyn sekä tekemiseen käytettävissä oleva aika, jotta lapsi jaksaa keskittyä. (Pihlaja, 2018, s. 168) Rutiineista hyötyvät myös kasvattajat, sillä aikaa kohdata lapsi aidosti on

enemmän, kun päivät eivät ole ainoastaan selviytymistä ja kaaoksen välttelyä. (Ahonen, 2017, s. 173).

2.2.2 Lapsiryhmässä opitaan vuorovaikutustaitoja

Lapsiryhmän perustehtävänä on sosiaalista lapsi niin, että hän tuntee olevansa osa yhteisöä. Ryhmätoiminta opettaa lapsille tärkeitä vuorovaikutustaitoja sekä toisten huomioon ottamista. Jotta jokaisella olisi hyvä ja mukava olla ryhmässä, lapsen on ajateltava itsensä lisäksi myös toisia. Ryhmässä toimiessa lapsi huomaa myös, että jokaisella on omanlainen persoona ja yksilöllisyyden vuoksi jokainen kokee asioita eri tavalla. Erilaisuuden kohtaamisen myötä lapsi oppii, että asioista ei aina tarvitse olla samaa mieltä. Kaikki ihmiset eivät myöskään ole itsemme kaltaisia ja silti voidaan toimia yhdessä. (Pihlaja 2018, s. 168)

Toiset lapset ovat tärkeässä osassa lapsen sosiaalisten taitojen kehityksessä, sillä vertaissuhteissa on mahdollista harjoitella vuorovaikutuksessa olemista ilman aikuisen ohjausta. (Ahvenainen ym. 2001, s. 190) Toisilta lapsilta on mahdollisuus saada realistista ja ikäsidonnaista tietoa itsestään, sillä he ovat keskenään tasavertaisia. Aikuisen on tärkeää huomioida, että osa lapsista voi kokea toiset lapset uhkaavina ja ahdistua. Tällöin aikuinen voi tukea lapsen olemista toisten lasten kanssa ja samalla on mahdollista vahtia myös leikin sujumista. Lisäksi voidaan kokeilla parityöskentelyä sekä rinnakkaisleikkiä. (Pihlaja 2018, ss. 168—169)

On kuitenkin huomioitava, että lapset tarvitsevat ohjausta eikä lapsiryhmässä oleminen sinällään poista tuen tarpeita. Toisinaan erot lasten taidoissa voi aiheuttaa negatiivisia tuntemuksia. Sosiaalis-emotionaalisten taitojen kehittymisessä erityistä tukea tarvitseva lapsi saattaa kokea ahdistusta toisen olemuksesta, jos toisella taidot ovat selkeästi paremmat. Varhaiskasvatuksen työntekijöiden tehtävä on luoda lapsille turvallinen ilmapiiri sekä tukea lasta ystävyyssuhteissa. Lasten leikkiin ei kuitenkaan tulisi puuttua jatkuvasti. (Pihlaja, 2018, s. 169)

2.2.3 Pienryhmätoiminta antaa mahdollisuuksia onnistua

Pienryhmätoiminta voi olla lapsen konkreettista tukemista, jos tuen tarpeet liittyvät vaikeuksiin toimia suuressa ryhmässä. Tämä voi ennaltaehkäistä haastavien kasvatustilanteiden syntymistä, vaikka ei sitä täysin estäkään. Sosiaalis-emotionaalista tukea tarvitsevat lapset hyötyvät pienryhmätoiminnasta monin tavoin. Esimerkiksi keskittyminen ja tarkkaavaisuuden suuntaaminen helpottuu, kun pienryhmässä ärsykeitä on vähemmän. Tällöin lapsen huomio ei yhtä helposti kohdistu epäolennaisiin asioihin. (Ahonen, 2017, ss. 183—187; Ahonen, 2015, ss. 105—107)

Pienessä ryhmässä lapsen on helpompaa kuunnella ja seurata varhaiskasvattajan antamia ohjeita. Tällöin lapsen on myös helpompi osallistua toimintaan aktiivisesti sekä tarvittaessa pyytää apua, kun tukea tarvitsevia lapsia ei ole yhtä montaa samanaikaisesti. Luonnollisesti se vähentää myös odottelua huomattavasti. Pienryhmässä lapsen ei tarvitse olla niin paljoa hiljaa, sillä oman puheenvuoron saa nopeammin. Pienryhmätoiminta antaa myös runsaasta sosiaalis-emotionaalisesta tuesta hyötyvälle lapselle useita realistisia mahdollisuuksia onnistua toiminnassa omien taitojen mukaan. (Ahonen, 2017, s. 187)

2.2.4 Erilaiset menetelmät lapsen tukena

Opetushallituksen (2017, s. 33) tilannekartoituksesta selviää, että sosiaalis-emotionaalisten taitojen tukemiseen löytyy lisäksi joukko erilaisia menetelmiä, joista suosituimpina mainittiin askeleittain/pienin askelin, tunnemuksu ja mututoukka sekä ihmeelliset vuodet. Askeleittain koostuu lyhyistä lapsen ikätasoon sopivista opetustuokioista. Käsiteltäviä aiheita tuokioissa ovat esimerkiksi tunteiden säätely, empatia sekä kaveritaidot (Kasvun tuki, n.d.)

Tunnemuksu ja mututoukka -ohjelman kuvataan olevan konkreettinen työkalu tunnetaitojen kehittämiseen. Ohjelma korostaa lapsen asemaa tunteidensa asiantuntijana, jolloin aikuinen ei voi kyseenalaistaa tai kieltää lapsen tunteita. Mututoukka-hahmoon on helppo samaistua, sillä siitä kehittyy jokaiselle lapselle omanlainen. Tämä voi helpottaa lapsen tunteiden käsittelyä. Menetelmän tärkeimpiä oppeja lapselle on, että jokainen meistä tuntee erilaisia tunteita ja erot ihmisten välillä liittyy tapaan käsitellä tunteita sekä tuoda niitä esiin. (Peltola,

2005, ss. 197—199) Ihmeelliset vuodet -ohjelma on tarkoitettu 3—12-vuotiaiden lasten käytöshäiriöiden ennaltaehkäisyyn ja hoitoon. Menetelmässä lapsen käytökseen pyritään vaikuttamaan kehuilla ja rajojen asettamisella. (Kasvuntuki, n.d.)

Lisäksi sanoittaminen on tärkeää, jotta lapsen sosiaalis-emotionaaliset taidot kehittyvät. Esimerkiksi lapsen suuttuessa aikuisen tulisi nimetä tunne lapselle. Yhdessä lapsen kanssa on hyvä pohtia, mitkä seikat johtivat tunteen syntymiseen. Aikuisen on hyvä kertoa lapselle myös, että erilaiset tunteet kuuluvat elämään ja toisinaan jokainen tuntee suuttumusta ihan kuten esimerkiksi iloakin. Vähitellen harjoittelun myötä lapsi oppii tunnistamaan tunteet itsenäisesti. Erityisesti vahvojen tunteiden, kuten vihan tai surun kanssa aikuisen tukea tarvitaan kuitenkin pitkään, sillä lapsen mielessä nämä voivat mennä sekaisin. Tärkeää olisi myös tiedostaa, että tunnetaitoja voidaan kehittää joka päiväisessä päiväkodin arjessa eikä ainoastaan erikseen suunnitelluissa tuokioissa. (Ahonen, 2017, s. 219)

2.2.5 Yhteistyö vanhempien kanssa

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on toimia yhdessä lapsen sekä lapsen vanhemman tai muun huoltajan kanssa tasapainoisen kehityksen ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin parhaaksi sekä tukea lapsen vanhempaa tai muuta huoltajaa kasvatustyössä (Varhaiskasvatuslaki, 504/2018 §3). Vanhempainillat ja päiväkotivierailut ovat osa vanhempien kanssa tehtävää yhteistyötä. Lisäksi lapseen liittyvistä asioista sekä päivän tapahtumista on mahdollista käydä keskustelua lapsen vienti- ja hakutilanteissa. Opetushallituksen (2018, ss. 55—56) mukaan huoltajiin tulee olla yhteydessä heti, kun ollaan huolissaan lapsen kehityksestä tai hyvinvoinnista.

Yhteistyö onnistuu parhaiten, kun molemmat kunnioittavat ja arvostavat toisiaan. Lisäksi taustalla tulisi olla luottamus toiseen osapuoleen. Vanhempi ja kasvattaja käyvät dialogia, joka perustuu kuuntelemiseen ja vastaamiseen molemmin puolin. Työntekijä ei saisi vähätellä asiaa, jos vanhempi ottaa puheeksi jonkin arjen haasteen. Vanhempi voi kokea erittäin tärkeäksi päästä puhumaan aiheesta toisen aikuisen kanssa. Tarkkaavainen ja ymmärtämiseen pyrkivä kuuntelu saattaa riittää, eikä välttämättä edes odoteta, että työntekijällä olisi asiaan ratkaisuehdotus valmiina. Tarvittaessa on kuitenkin hyvä ohjata

perhe myös muihin paikkakunnan tarjoamiin palveluihin. (Pihlaja, 2018, ss. 174—175; Webster-Stratton, s. 16)

3 Aikaisemmat tutkimukset aiheesta

Tässä luvussa käsitellään tutkimusaiheeseen liittyviä aiemmin toteutettuja tutkimuksia. Opinnäytetyön suunnitelmavaiheessa kävi ilmi, lapsen sosiaalis-emotionaalista kehitystä ja siihen liittyvistä tuen tarpeista on tehty tutkimusta jo jonkin verran. Tämä ei ole ihme, sillä puhutaan vahvasti päiväkodin arjen perustyöhön liittyvistä asioista ja aihe on siis tavallaan aina ajankohtainen. Varsinaisesti poikkeustilanteeseen liittyen kuitenkin tutkimusta löytänyt, joten työssä on uudenlainen näkökulma aiheeseen.

Viittaan opinnäytetyössäni useita kertoja Ahosen, sillä Suomessa hän on tärkeä henkilö lasten sosiaalis-emotionaalisista taidoista puhuttaessa. Hän on kirjoittanut kirjan haastaviin kasvatustilanteisiin liittyen, jota tässä opinnäytetyössä on käytetty lähteenäkin, mutta lisäksi tehnyt aiheesta myös väitöskirjan. Ahonen (2015) tutki väitöskirjassaan varhaiskasvattajien toimintaa päiväkodissa esiintyvissä haastavissa kasvatustilanteissa. Tutkimus toteutettiin havainnoimalla lapsia sekä haastatteleamalla varhaiskasvattajia.

Ahosen tutkimuksessa lasten sosiaalis-emotionaalinen tuen tarve näyttäytyi lapsen käyttäytyessä aggressiivisesti, uhmakkaasti, levottomasti, vetäytyvästi tai lapsen ollessa tunteenpurkauksen vallassa. Havainnointiaineiston 186 haastavasta kasvatustilanteesta useat liittyivät ohjattuihin tuokioihin, joissa lapsia oli yli kymmenen. Lisäksi tehdyn havainnoinnin perusteella siirtymätilanteissa esiintyi myöskin haastavia kasvatustilanteita. Haastatteluissa lastentarhanopettajat korostivat haastavien kasvatustilanteiden liittyvän erityisesti aikoihin, jolloin lapset joutuvat odottelemaan ja puhuivat myös siirtymätilanteista. Usein nämä myös liittyivät toisiinsa, esimerkiksi lasten joutuessa odottamaan ulosmentäessä. Lisäksi osa tutkimukseen osallistuneista lastentarhanopettajista tulkitsi vapauden aiheuttaneen haastavia tilanteita. Tämä ei kuitenkaan näkynyt lasten leikeissä, jotka usein ovat vapaata toimintaa. (Ahonen, 2015, ss. 105—107)

Yhtenä tuloksena tuotiin esiin, että varhaiskasvattajan vuorovaikutusta pidettiin erityisen tärkeänä haastavissa kasvatustilanteissa. Varhaiskasvattajan tekemillä valinnoilla oli selvästi merkitystä haastavan kasvatustilanteen etenemiseen ja ne linkittyivät myös lapsen emotionaaliseen hyvinvointiin. Rohkaistaessa lasta lämpimällä vuorovaikutuksella vastavuoroisuuteen, voidaan samalla huomioida lapsen tarpeet ja tunteet sekä luodaan yhteinen ymmärrys tilanteesta. Etäinen vuorovaikutus puolestaan aiheutti lasten emotionaalista pahoinvointia. (Ahonen, 2015, ss. 184—186)

Hiltusen ja Kärjen (2011) opinnäytetyössä tutkittiin sosiaalis-emotionaalisten vaikeuksien ilmenemistä leikki-ikäisillä lapsilla Mikkelin kaupungin päiväkodeissa. He toteuttivat aineistonkeruun puolistrukturoidulla kyselylomakkeella 3—5 -vuotiaiden lasten kanssa työskenteleville lastentarhanopettajille. Aineiston analyysin menetelmänä oli käytetty teemoittelu sekä sisällön analyysiä. Tutkimuksen tuloksena kerrottiin, että useat varhaiskasvattajat kokivat sosiaalis-emotionaalisten vaikeuksien lisääntyneen, johon saattaisi vaikuttaa aiempaa parempi tunnistaminen. Kyseisen tutkimuksen mukaan useimmat päiväkodissa esiintyneet sosiaalis-emotionaaliset vaikeudet liittyivät lasten aggressiivisuuteen, keskittymisvaikeuksiin, levottomuuteen sekä puutteisiin empatiassa ja toisten huomioon ottamisessa. Tärkeiksi apuvälineiksi sekä käytännöksi arkea helpottamaan nimettiin pienryhmätoiminta, siirtymätilanteiden porrastaminen sekä strukturoitu arki.

Järvinen (2016) puolestaan tarkasteli kirjallisuuskatsauksena toteutetussa opinnäytetyössään sosioemotionaalisten taitojen tunnistamista ja tukemista varhaislapsuudessa. Järvisen tutkimuksesta käy ilmi, että sosiaalis-emotionaaliset haasteet voivat näkyä lapsen kehityksessä muun muassa alisuoritusena, lapsen leikkitaitojen puutteena sekä ongelmakäyttäytymisenä. Yhtenä tuloksena kerrotaan, että haasteisiin tulisi puuttua jo mahdollisimman varhaisessa vaiheessa esimerkiksi henkilökunnan omalla mallilla toivotusta käytöksestä. Huomiotta jätetyt haasteet näkyivät myöhemmin elämässä esimerkiksi sosiaalisten tilanteiden pelkona ja jännityksenä, joten varhainen puuttuminen olisi erityisen tärkeää.

Jokainen lapsi on yksillöllinen ja hyötyy erilaisista toimintatavoista. Lisäksi haasteet voivat olla moninaisia ja siksi tutkimuksessa ei anneta suoraa vastausta oikeasta tavasta toimia

haasteisiin puuttumiseksi. Tärkeänä lähtökohtana tuen antamiselle pidetään varhaiskasvattajan rohkeutta kokeilla erilaisia tapoja sekä halukkuutta kehittää itseään. Tutkimuksessa todetaan, että parhaiten lasta voi tukea kokeilemalla erilaisia vaihtoehtoja ja näin lopulta löytämällä juuri kyseiselle lapselle sopivimmat tavat toimia. (Järvinen, 2016, ss. 42–43)

Lipin (2019) opinnäytetyössä tutkittiin yksityisen päiväkodin työntekijöiden kokemuksia varhaiskasvatusikäisten lasten sosiaalisemotionaalisten taitojen tukemisesta. Kyseessä oli kyselytutkimus, johon vastauksia saatiin neljältä ihmiseltä. Joukossa oli sekä lastentarhanopettajia että lastenhoitajia. Kyselylomakkeessa oli sekä avoimia että valmiita vastausvaihtoehtoja sisältäviä suljettuja kysymyksiä. Tutkimuksen tuloksena kerrotaan, että sosiaalis-emotionaaliset haasteet liittyi esimerkiksi vuorovaikutukseen ja tunteiden ilmaisemiseen. Tutkimuksen mukaan sosiaalis-emotionaalisia haasteita esiintyi paljon vapaan leikin aikana sekä siirtymätilanteissa. Lipin tutkimuksesta käy ilmi, että lapsen tukemisessa käytettyjä menetelmiä olivat mm. liikunta, musiikki sekä pienryhmätoiminta. Aikuisen tuki ja kannustaminen koettiin tärkeiksi. Tarvittaessa lapsen tueksi leikkiin pyrittiin myös varaamaan yksi aikuinen. (Lipp, 2019, ss. 16, 19–22)

4 Opinnäytetyön toteutus ja menetelmät

Tässä luvussa kuvataan tutkimuksen etenemistä vaiheittain. Aluksi esitellään tutkimuksen tavoitteet, tarkoitus sekä tutkimuskysymykset. Tämän jälkeen siirrytään kronologisesti eteenpäin tutkimusmenetelmän esittelystä aineiston hankintaan haastattelemalla ja lopuksi analyysin toteuttamiseen teemoittelun avulla.

Opinnäytetyön tavoitteena on kartoittaa erään eteläsuomalaisen päiväkodin varhaiskasvatuksen opettajien kokemuksia lasten sosiaalis-emotionaalisista tuen tarpeista poikkeusaikana. Tarkoituksena on myös selvittää miten varhaiskasvatuksen opettajat kokevat voivansa vastata lasten tuen tarpeisiin poikkeustilanteessa. Tutkimuksella pyritään saamaan varhaiskasvatuksen opettajien arvokkaita näkemyksiä aiheesta eikä yleistyksiä, joten tutkimukseen toteuttamiseen sopivat laadullisen eli kvalitatiivisen tutkimuksen menetelmät.

Tutkimuskysymykset ovat

1. Miten varhaiskasvatuksen opettajat ovat tunnistaneet lasten sosiaalis-emotionaalisia tuen tarpeita poikkeustilanteessa?

sekä

2. Miten varhaiskasvatuksen opettajat tukevat lasta sosiaalis-emotionaalisissa tuen tarpeissa poikkeustilanteessa?

4.1 Kvalitatiivinen tutkimus

Opinnäytetyössä käytetään laadullista eli kvalitatiivista tutkimusmenetelmää. Tuomi ja Sarajärvi (2012, s.23) kuvailevat laadullista tutkimusta ihmistutkimukseksi sekä sanoilla pehmeä ja ymmärtävä.

Opinnäytetyössä pyritään kuvaamaan todellisen elämän ilmiötä kokonaisvaltaisesti. Laadullisessa tutkimuksessa tutkittavaan ilmiöön on mahdollista pureutua syvällisesti eikä pyrkimyksenä ole yleistää asioita. (Hirsjärvi, 2009, s. 164). Opinnäytetyössä saadut tulokset eivät ole määrällisesti laskettavissa, joten siihen sopivat kvalitatiivisen eli laadullisen tutkimuksen menetelmät. Laadulliselle tutkimukselle on ominaista vastata kysymyksiin mitä ja miten.

Hirsjärvi (2009, s. 181) toteaa, että laadullisessa tutkimuksessa haastateltavien lukumäärä ei ole ratkaiseva tekijä, sillä tarkoituksena ei ole etsiä tilastollisia säännönmukaisuuksia. Olennaista on saada tarvittava tieto tutkimuksen toteuttamiseksi, joten aineiston määrä vaihtelee tutkimuskohtaisesti. Onnistuakseen tutkimuksen teossa on hyvä käyttää tarkoituksenmukaisuusperustelua. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että harkintaa käyttäen tutkimukseen osallistujiksi valitaan aiheesta mahdollisimman paljon tietäviä ihmisiä. (Juuti & Puusa, 2020, Laadullisen tutkimuksen olemus -luku, kuinka suuri tulisi tutkimuksen aineiston olla?) Tämä tutkimus sijoittuu varhaiskasvatukseen ja aineisto kerättiin kolmelta varhaiskasvatuksen opettajalta.

4.2 Aineiston kerääminen haastattelemalla

Laadullisessa tutkimuksessa haastatteleminen on hyvin yleinen tapa kerätä aineistoa ja sitä käytettiin myös tässä tutkimuksessa. Haastattelua voisi kuvailla keskusteluksi, joka tapahtuu tutkijan aloitteesta ja jolle on etukäteen asetettu tavoite (Puusa, 2020, Luku Haastattelutyytit ja niiden metodiset ominaisuudet). Kyse on vuorovaikutuksesta, jossa molemmat osapuolet vaikuttavat toisiinsa. Haastattelutilanteeseen vaikuttavia tekijöitä ovat esimerkiksi fyysiset, sosiaaliset ja kommunikaatioon liittyvät seikat, jotka vaikuttavat muutenkin tapaamme olla vuorovaikutuksessa. (Eskola & Suoranta, 2003, s. 85)

Luonnollisesti ihmistä voi esimerkiksi jännittää haastattelun aikana.

Haastatteluita varten oli etukäteen suunniteltu kysymysrunko, jotta jokaiselta saataisiin vastauksia samoista aiheista. Kysymyksiä suunnitellessa hyödynsin aiempia tutkimuksia ja sitä, millaisia aiheita niissä oli otettu esille. Oman jännityksen vähentämiseksi ennen varsinaisia haastatteluita tehtiin koehaastattelut. Samalla testattiin, että etukäteen suunnitellut kysymykset olisivat varmasti ymmärrettävissä. Lasten sosiaalis-emotionaalisten tuen tarpeet ovat aiheena hyvin laaja kokonaisuus, ja siksi koimme tilaajan kanssa perustelluksi antaa haastateltaville mahdollisuuden pohtia aihetta ja vastauksia kysymyksiin jo etukäteen. Päiväkodin työntekijöille lähetettiin ennen haastatteluiden sopimista saatekirje (Liite 1), jonka mukana oli myös haastattelukysymyksiä (Liite2).

Varsinaiset haastattelut toteutettiin syyskuussa 2021, ja koronaviruksesta johtuen etänä Teams-sovelluksen välityksellä. Haastateltavia oli kolme. Haastatteliijoilta pyydettiin lupa keskustelun nauhoittamiseen ja aineisto litteroitiin lähipäivien aikana. Litteroinnissa on kyse puheen muuttamisesta tekstimuotoon, joka helpottaa aineiston analyysiä myöhemmin (Vilkkä, 2015, s. 137). Yhteensä litteroitua tekstiä syntyi lähes 12 sivua.

Aineistonhankintamenetelmänä haastattelu oli tähän tutkimukseen sopiva, sillä se mahdollisti tarkentavien lisäkysymyksien esittämisen. Lisäksi varhaiskasvatuksen kiireisessä arjessa puhuminen on tekstin tuottamista nopeampi tapa vastata kysymyksiin, joten haastattelussa vastaukset saattavat olla laajempia.

Hirsjärven (2009, s. 205) mukaan haastattelu valitaan usein myös siksi, että halutaan korostaa ihmisen olevan tutkimustilanteessa subjektina. Opinnäytetyössä ei lähdetty avaamaan sosiaalis-emotionaalisia tuen tarpeita etukäteen haastateltaville, sillä haluttiin saada nimenomaan heidän näkemyksensä asiasta. Haastattelussa osallistujat saivat melko vapaasti kertoa asioista.

4.3 Analyysin tekeminen teemoittelemalla

Opinnäytetyön analyysimenetelmänä käytettiin teemoittelua. Analyysivaihe on tutkimuksen teon kannalta erittäin tärkeä ja aineistoa tuleekin lukea huolellisesti useampaan kertaan. Analyysin tavoitteena on kiteyttää kerätyn aineiston sisältöjä sekä tarkastella tutkimuskysymyksiin vastaavia ilmentymiä aineistossa. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka, 2006) Haastatteluissa apuna käytettiin haastattelurunkoa, jolloin tietyistä aiheista puhuttiin jokaisen osallistujan kanssa. Tämän vuoksi teemoittelu tuntui luontevalta tavalta jatkaa aineiston litteroinnin jälkeen analyysiin.

Teemoittelua analyysitavaksi pohtiessa on syytä huomioida aineiston koko ja se, että kyseessä on paljon aikaa vievä prosessi. Liian suuresta aineistosta teemoja voi tulla niin paljon, että asioiden sijoittaminen teemojen alle vaikeutuu. Toisaalta tutkimuksesta ei saada mitään irti, jos teemoja ei juurikaan synny liian pienen aineiston vuoksi. (Eskola & Suoranta, 2003, ss. 174–180) Pehdyttyäni aineistoon se tuntui sopivan laajuiselta teemoitteluun. Aineiston tarkan lukemisen perusteella tutkijalle muodostuu myös käsitys aineistossa usein toistuvista asioista, jotka toimivat pohjana eri teemojen syntymiselle. Teemoittelun avulla pyritään yksittäisistä asioista muodostamaan isompia kokonaisuuksia (Eskola & Suoranta, 2003 ss. 174 – 180).

Aluksi aineisto luettiin useampaan kertaan. Tämän jälkeen etsittiin tutkimuskysymysten valossa tärkeät kohdat. Kyseiset tekstin pätkät aineistosta vastasivat tuen tarpeiden esiintymistilanteisiin, tuen tarpeisiin tai varhaiskasvattajien käyttämiin tukimenetelmiin. Aineistoa analysoitaessa on hyvä käyttää erilaisia merkintöjä, kuten värikoodausta tai leikkaa-liimaa-tekniikalla järjestellä asioita omiksi teemoikseen (Eskola & Suoranta, 2003, ss. 174–180). Pääasia on, että tutkija itse tietää merkintöjen tarkoituksen. Analyysin teossa

hyödynnettiin värikoodausta, jolla pyrittiin helpottamaan aineiston käsittelyä myöhemmin. Käytännössä siis esimerkiksi kaikki kohdat, jotka mielestäni vastasivat tukimenetelmiin yliviiwasin violetilla. Näiden lisäksi päiväkodin toimintatapojen kehitysehdotukset merkitsin omalla värillä. Väreinä käytettiin sinistä, vihreää, punaista sekä violettia. Aineistosta poimittiin ja ympyröitiin tai alleviivattiin kuulakärkikynällä myös joitakin ilmaisuja, jotka toivat vielä esiin juuri kyseisen asian merkitystä enemmän. Esimerkkinä näistä aineistossa esiintyvät ilmaisut ”korostan” sekä ”älyttömän suuri merkitys”.

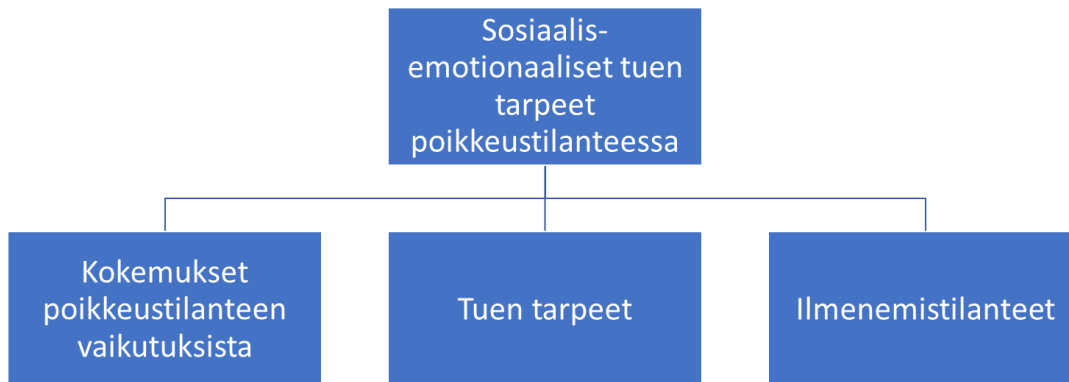
Seuraavaksi yliviivatuista kohdista alettiin tehdä listausta paperille. Listassa jokainen tutkimuskysymyksiin vastannut asia on omana mainintana, kukin omalla rivillään. Tämän jälkeen listauksessa olleet sanat käytiin yksitellen läpi ja laskettiin montako kertaa kyseinen asia mainitaan aineistossa vastaajien toimesta. Tämä auttoi hahmottamaan, mitkä asiat haastateltavien puheessa korostuivat. Pääteemoja muodostui tutkimuskysymysten perusteella kaksi: sosiaalis-emotionaaliset tuen tarpeet poikkeustilanteessa sekä varhaiskasvatuksen opettajan keinot tukea lasta. Analyysin tekoa jatkettiin siirtämällä saatu lista koneelle. Tämän jälkeen mielestäni samaan ryhmään kuuluvat sanat laitettiin allekkain.

Tässä tutkimuksessa asioiden jaottelemisen ei ollut helppoa ja se vaati aineistoon palaamista vielä uudelleen. Aineistoa uudelleen lukemalla pyrin varmistamaan jaotteluni oikeellisuutta ja sitä, että olen ymmärtänyt kasvattajien puheita. Jaottelua muokattiin useamman kerran. Lopulta ryhmittymisen myötä syntyi alateemat, jotka nimettiin mahdollisimman hyvin sisältöä kuvaaviksi. Eskola & Suoranta (2003, ss. 174–180) kuvaavatkin teemoittelun haasteiden liittyvät osittain myös siihen, että sitä voisi jatkaa loputtoman pitkään. Tekstiin uudelleen palatessa saattaa huomata asioita, joihin ei ole aiemmin kiinnittänyt huomiota. Toisaalta jokin asia saattaisi sopia useamman eri teeman alle tai myöhemmin sijoittaisi asiat eri tavalla. (Eskola & Suoranta, 2003, ss. 174–180)

Lopulta pääteeman sosiaalis-emotionaaliset tuen tarpeet poikkeustilanteessa alle syntyi kolme alateemaa: kokemukset poikkeustilanteen vaikutuksista, tuen tarpeet sekä ilmenemistilanteet (Kuva 1). Varhaiskasvatuksen opettajan keinot tukea lasta puolestaan sai neljä alateemaa: oma toiminta ja läsnäolo, moniammatillinen yhteistyö, arjen käytänteet

sekä itsensä ilmaisu (Kuva 2). Apuna nimeämisessä hyödynsin tietoperustaa sekä varhaiskasvatussuunnitelman pedagogisen toiminnan viitekehystä.

Kuva 1. Aineiston analyysin perusteella syntynyt teema sosiaalis-emotionaaliset tuen tarpeet poikkeustilanteissa sekä siihen liitetyt alateemat.

Kuva 2. Aineiston analyysin kautta syntynyt teema varhaiskasvatuksen opettajan keinot tukea lasta sekä siihen liitetyt alateemat.

5 Tutkimustulokset

Tässä luvussa esitellään tutkimuksen tuloksia, jotka vastaavat tutkimuskysymyksiin: miten varhaiskasvatuksen opettajat ovat tunnistaneet lasten sosiaalis-emotionaalisia tuen tarpeita poikkeustilanteessa ja miten varhaiskasvatuksen opettajat tukevat lasta sosiaalis-emotionaalisissa tuen tarpeissa poikkeustilanteessa.

5.1 Lasten sosiaalis-emotionaalisten tuen tarpeiden ilmeneminen poikkeustilanteessa

Seuraavaksi käsitellään tutkimuksen tuloksia lasten tuen tarpeiden ilmenemisestä poikkeustilanteessa. Aluksi kerrotaan varhaiskasvatuksen opettajien näkemyksiä poikkeustilanteen vaikutuksista lasten sosiaalis-emotionaalisten tuen tarpeiden esiintymiseen. Tuen tarpeita käydään tarkemmin läpi kohdassa 5.1.2 ja tämän jälkeen ovat vielä tulokset tuen tarpeiden ilmenemistilanteista.

5.1.1 Kokemukset poikkeustilanteen vaikutuksista

Opettajien kokemukset lasten sosiaalis-emotionaalisten tuen tarpeiden esiintymisestä poikkeustilanteessa olivat toisistaan hieman poikkeavia. Vastauksissa kävi ilmi, että yksi kasvattaja ei kokenut poikkeustilanteen vaikuttaneen lasten olemiseen ja käyttäytymiseen. Hänen mukaansa myöskään vanhemmat eivät oikein tuoneet ilmi, että lapsi voisi huonosti. Keskustelua käytiin kuitenkin sosiaalis-emotionaalisista tuen tarpeista, joten myös häneltä saadut vastaukset liittyvät siten opinnäytetyön aiheeseen. Toiset vastaajista puolestaan kertoivat oireilun voimistuneen erityisesti heillä, joilla oli jo ennestään sosiaalis-emotionaalisia tuen tarpeita. Vastausten perusteella kuitenkin hyvät kotiolot näkyivät myös varhaiskasvatuksessa.

En minä oikeastaan oo huomannut eroa lasten olemisissä ja käytöksessä, että onko ollut poikkeustilaa tai ei.

Erityisesti heillä, joilla on ennestään ollut tällaisia sosiaalis-emotionaalisia tuen tarpeita niin ovat oireilleet voimakkaammin.

5.1.2 Tuen tarpeet

Tuen tarpeet ilmenivät suurena tarpeena saada aikuiselta huomiota. Jokainen haastateltava toi vastauksissaan esille lasten tarpeen saada aikuisilta huomiota, mikä näkyy seuraavissa lainauksissakin. Huomion saamiseksi lapset käyttivät erilaisia keinoja. Yhden vastaajan mukaan tämä olisi lisääntynyt yleisesti viime vuosina, ja hän pohti mahdollisia syitä. Hän kertoi, että ilmiön taustalla saattaisi olla myös esimerkiksi puhelimet sekä harrastuksesta toiseen meneminen.

Nykyajan lapsilla on aika kova tällänen aikuisen nälkä.

On nähdyksi ja kuulluksi tulemisen tarvetta.

He vaativat aikuiselta todella paljon sitä huomioo ja energiaa.

Haastateltavat kertoivat lasten sosiaalis-emotionaaliset tuen tarpeiden ilmenevän myös levottomuutena päiväkotiryhmässä. Osittain levottomuus liittyi huomion hakemiseen käyttäen kaikkia mahdollisia keinoja.

Todella levotonta on ollut.

Tiettyinä rauhattomuutena, levottomuutena.

Vastauksissa ilmeni myös, että varhaiskasvattajat kokivat tuen tarpeiden ilmenevän lapsen kaverisuhteissa. Osalla lapsista oli kaveripuutetta, kun osa lapsista jäikin tilanteen vuoksi kotiin.

Tuen tarpeet ilmenivät myös kielellisinä haasteina. Mikäli kielitaito ei ole vielä kovin hyvä, voi sillä olla vaikutusta lapsen tuen tarpeisiin. Heikko kielitaito vaikeuttaa lapsen toimimista ja mielipiteiden kertomista. Maahanmuuttajalapsille suomen kielen oppiminen on tärkeässä osassa, jotta samalla muut tuen tarpeet vähenevät.

Maahanmuuttajalapsilla on kielellisiä haasteita, joka sitten tuo mukanaan näitä muita haasteita.

5.1.3 Ilmenemistilanteet

Lasten sosiaalis-emotionaaliset tuen tarpeet ilmenivät tilanteissa, jolloin henkilöstössä oli muutoksia. Haastateltavien mukaan sekä sijaisten puute että suuri vaihtuvuus henkilöstössä aiheuttavat haasteita. Tällöin lapsi ja kasvattaja eivät tunne toisiaan, jolloin kasvattaja ei pysty esimerkiksi ennakoimaan erilaisten tilanteiden vaikutusta lapsen käyttäytymiseen. Lapset saattavat myös tehdä erilaisia asioita testatakseen sijaista. Toisaalta, jos sijaista ei saatu lainkaan sekin vaikeutti ryhmien toimintaa, sillä se aiheutti suunnitelmiin muutoksia. Poikkeustila vaikutti myös henkilökunnan määrään, kun lapsia oli vähemmän osa työntekijöistä teki muita tehtäviä.

Tulee niitä ongelmia siinä, jos meiltä puuttuu joku ja me ei saada sijaista. Vähän kuviot muuttuu

Henkilökunnan vaihtuvuus on tosi suurta, että melkeinpä viikoittain saattaa eri kasvattajat tulla sinne ryhmään...Poikkeusoloissa varmaan ollut tosi haastavaa, että eivät tunne toinen toisiansa.

Tuen tarpeet ilmenivät päiväkodin päivittäin toistuvissa tilanteissa. Yksi vastaajista kertoi, että tuen tarpeet näkyvät joka päivä toistuvissa tilanteissa kuten ruokailussa, rauhoittumisessa sekä siirryttäessä paikasta tai tekemisestä toiseen. Osalla lapsista oli vaikeutta leikissä. Alkuun leikkiin ei välttämättä sitouduttu samalla tavalla kuin ennen ja toisaalta muutenkin lasten toiminta oli lyhytjänteisempää. Toisaalta poikkeustilanteen myötä päiväkodin käytäntöjä täytyi muuttaa, mikä saltaan vaikutti lasten käyttäytymiseen.

Siirtymätilanteet, rauhoittuminen, ruokapöydässä oleminen... Ehkä eniten painotan sitä, kun siirryttiin paikasta ja tekemisestä toiseen.

Lasten sosiaalis-emotionaalinen tuen tarve liittyi usein tilanteisiin, joissa oltiin isossa ryhmässä. Joillakin tuen tarve näyttäytyi vaikeutena olla ryhmässä. Varhaiskasvattajan

mukaan lapsilla on paljon asiaa ja toisaalta toisia lapsia ei maltettaisi kuunnella. Toisaalta ryhmän koostuessa eri ikäisistä lapsista kasvattajat kertoivat jokaisen tarpeiden huomioimisen olevan vaikeaa, kun tarpeet ovat ihan erilaisia.

5.2 Varhaiskasvatuksen opettajien tukikeinot tuen tarpeisiin vastaamiseksi

Seuraavaksi käsitellään tuloksia varhaiskasvatuksen opettajien tukikeinoista lasten sosiaalis-emotionaalisiin tuen tarpeisiin vastaamiseksi.

5.2.1 Oma toiminta ja läsnäolo

Aikuisen läsnäololla ja omalla toiminnalla koettiin olevan merkitystä lapsen olemiseen. Varhaiskasvatuksen opettajat kertoivat, että olemalla aidosti läsnä aikuinen voi vaikuttaa lasten sosiaalis-emotionaalisiin tuen tarpeisiin. Lapset tarvitsevat kuuntelemista ja lämpöä. Lapsesta riippuen myös läheisyyttä esimerkiksi osa lapsista kaipaa syyliä ja joillekin saattaa riittää kosketus, jotta lapsi saa kokemuksen huomatuksi tulemisesta. Vastaaajien mukaan tärkeää on myös huomata arjessa hyvät hetket. Jokaisessa lapsessa on paljon hyviä puolia, joihin tulisi myös kiinnittää huomiota.

Kuunteleminen, läsnäolo, läheisyys ja lämpö.. niillä pääsee jo aika pitkälle.

Varhaiskasvattajat kertoivat, että myös omaan toimintaan tulee kiinnittää huomiota. Lapset ottavat mallia käytökseensä aikuiselta ja oppii seuraamalla miten erilaisissa tilanteissa tulisi toimia. Pienet lapset ovat myös fiksuja eikä heitä voi niin vaan hämätä. He ovat taitavia lukemaan aikuisen ilmeitä ja elekieltä, vaikka puheella yrittäisi viestittää erilaista sanomaa. Yhtenä vinkkinä lapsen kohtaamiseen voi käyttää ajatusta, miten toivoisi omaa lasta kohdeltavan varhaiskasvatuksessa. Omaan käyttäytymiseen ja millaisena aikuisena tulee jo aamusta töihin tulisi kiinnittää huomiota päivittäin.

5.2.2 Moniammatillinen yhteistyö

Vastaajat kertoivat, että lapsen tukemisessa hyödynnetään moniammatillista yhteistyötä. Yhteistyötä tehdään esimerkiksi kiertävän erityisopettajan, avustajan sekä toiminnan ohjaajan kanssa. Aineistosta poimituissa lainauksissa varhaiskasvatuksen opettajat kuvailivat moniammatillisen yhteistyön merkitystä. Erityisen paljon mainintoja aineistossa sai avustaja, joka koettiin tärkeäksi. Yksi vastaajista kertoi, että heillä ei avustajaa ole, mutta koki sen tarpeelliseksi. Kahden vastaajan mukaan puolikaskin avustaja on merkittävä apu 2-3 päivänä viikossa ollessaan ryhmässä mukana. Lisäksi useita mainintoja sai kiertävä erityisopettaja, joka tarvittaessa saadaan tueksi pohtimaan lasta tukevia menetelmiä päiväkodin arjessa. Eri ammattien osaajilta saatuja neuvoja ja käytännön vinkkejä hyödynnetään ryhmissä.

Jos on pulmallisia tilanteita niin olemme konsultoineet erityisopettajia ja yhdessä tuumataan mikähän tähän nyt auttas.

Heiltä tulee sitte vinkkejä ja neuvoja, joita voidaan sitte toteuttaa.

Avustaja on iso apu ihan korvaamaton.

Aika hyvin saadaan psykologia myöten porukkaa kasaa, jotka työskentelevät lapsen ja perheen parissa.

Tärkeäksi koettiin myös yhteiset tavoitteet ja säännöt, johon ollaan valmiita myös sitoutumaan. Lainauksissa varhaiskasvatuksen opettajat kuvaavat yhteisten linjojen tärkeyttä. Kaikki päiväkodin työntekijät tekevät työtä omalla persoonallaan, mutta kuitenkin jokaisen tulisi olla tietoisia tekemisistään. Yhteisistä säännöistä ja tavoitteista on puhuttu tiimissä ja niihin jokaisen tulisi myös sitoutua. Toisaalta vastaajat toivat esille myös, että vastaavasti myös kotona pyrittäisiin vaikuttamaan lapsen tuen tarpeisiin käyttäen osittain samoja menetelmiä. Tällöin varhaiskasvatus ja vanhemmat tukevat toisiaan.

Kaikki ollaan erilaisia persoonia, mutta meillä on yhteiset pelisäännöt ja tavoitteet.

Kyllä se on niin, että mitä me täällä niin myös kotonakin yritettäs.

Ollaan vanhempien kanssa samalla linjalla, että meillä ois suurinpiirtein samantyyppiset arvomaailmat.

5.2.3 Arjen käytänteet

Alateema arjen käytänteet sisältää erilaisia päivien aikana hyödynnettäviä tapoja ja asioita, joilla voi olla lapsen olemista helpottavia vaikutuksia. Nämä asiat saivat paljon mainintoja aineistossa. Vastauksissa korostui esimerkiksi pienryhmätoiminta sekä rutiinien merkitys.

Vastaajat kokivat pienryhmätoiminnan tärkeäksi ja lasta hyödyttäväksi, mikä käy ilmi myös aineistolainauksista. Yksi vastaajista kertoi tämän olevan erityisen tärkeää kuitenkin niille lapsille, joilla oli sosiaalis-emotionaalisia tuen tarpeita. Pienemmän ryhmän ansiosta aikuisilla riittää enemmän aikaa perehtyä lapseen sekä heillä on mahdollisuus huomioida paremmin jokaisen yksilöllisyys. Poikkeustilanteen aikana osa lapsista on ollut välillä kotona päiväkodin sijasta, mikä on pienentänyt ryhmäkokoja, mutta mahdollisuuksien mukaan pienryhmiä haluttaisiin hyödyntää vielä enemmän jatkossakin. Pienryhmien ohella vastausten perusteella tärkeää olisi myös toisinaan tehdä asioita lapsen kanssa ihan kahdestaan. Esimerkiksi maahanmuuttajalapsen kanssa voi tutustua rauhassa peleihin sekä leikkiä.

Jos on sosiaalis-emotionaalisia tavallaan puutteita ja lapsella on tuentarpeita niin kyllä silloin se pienempi ryhmä ois kaiken a ja o.

Et ollaan niinku pienemmissä ryhmissä ja aidosti läsnä siinä tilanteessa.

Pienryhmätoiminta aina enemmän ja enemmän.

Haastateltavat kertoivat, että rutiinit ja selkeä struktuuri ovat lapsille tärkeitä. Yksi vastaajista kertoi lasten olevan yllättävänkin tarkkoja päivän tai viikon kulusta. Varhaiskasvatuksen opettajat pyrkivät omalla toiminnallaan ja struktuurien luomisella tuomaan pysyvyyttä päiväkodin arkeen myös poikkeusoloissa. Tämä helpottaa vielä erityisesti niiden lasten toimintaa, joille muutoksista aiheutuu haasteita. Rutiinit auttavat

lasta ennakoimaan, mitä on tapahtumassa seuraavaksi, mikä voi osaltaan vähentää tuen tarpeita. Toisaalta aikuisten on mahdollista käyttää myös pelisilmää eri tilanteissa, kun tiedetään millaisia vaikutuksia tilanne saattaa lapselle aiheuttaa.

Hyvin selkeät struktuurit.

Lapset ovat yllättävän tarkkoja siitä mikä on päivän ja viikon kulku.

Muutokset aiheuttavat joillekin lapsille haasteita.

Vastaajat toivat esiin, että selkeät ohjeet sekä sanallinen ohjeistaminen ovat osa heidän tapansa tukea lapsen olemista. Tällöin lapsen on helpompaa toimia, kun hänellä on tietoa, mitä aikuiset odottavat lapselta. Varhaiskasvattajista kaksi kertoi, että toisinaan varhaiskasvatuksessa päädytään myös rajoittamaan ja kieltämään ei toivottua käytöstä. Yksi vastaaja kertoi, että heillä on nollatoleranssi ei toivotussa käyttäytymisessä. Tärkeää on kuitenkin myös käydä tilannetta läpi yhdessä lapsen kanssa.

5.2.4 Itsensä ilmaisu

Päiväkodissa lapsille annetaan mahdollisuus ilmaista itseään monilla eri tavoilla, jonka koettiin auttavan tuen tarpeista lasta. Varhaiskasvattajat kertoivat hyödyntävänsä esimerkiksi leikkiä, liikuntaa, musiikkia sekä erilaisia kortteja. Molli- ja Piki-kirjojen avulla lapsille opetetaan tärkeitä kaveritaitoja, kuten millaisista asioista kaveri ei pidä tai voisi pitää. Ulkoilun kerrottiin poikkeustilanteen vuoksi lisääntyneen ja sen nähtiin olevan myös tärkeä keino lasten ylimääräisen energian purkamisessa.

Lisäksi haastateltavat kertoivat sanoittamisen olevan keskeisessä osassa lasten sosiaalis-emotionaalisten taitojen tukemisessa. Sanoittamista hyödynnetään paljon tunnetaitojen opettelemisessa, mutta etenkin vieraskielisille on todella tärkeää kuvailla myös esimerkiksi ympäristöä tarkemmin. Aineistolainauksissa varhaiskasvatuksen opettajat kertovat sanoittamisen olevan osana jokaista päivää. Esimerkiksi lapsen tunteiden sanoittamisella pyritään kuvaamaan lapselle sitä kokemusta, joka hänellä on. Samalla lapsi oppii tunteiden ja

käyttäytymisen syy-seuraussuhteita. Toisaalta, jos lapsen kielitaito ei ole vielä erityisen hyvä niin tarvitaan paljon sanoittamista ja asioiden toistoa esimerkiksi päivän tekemisiin liittyen.

Meillä on tosi paljon tätä tunteiden sanoittamista, että kun lapsi tekee jotain niin sitä, että nyt sinusta varmaan tuntuu tältä ja siksi teet näin.

Kaikki sanoittaminen, tunteiden sanoittaminen.

Sanoittamista joka päivä useita kertoja.

Kysyessäni toiminnan kehittämistä vastauksissa tuli ilmi vielä resurssikysymykset, pienryhmien merkitys sekä koulutusten tarve. Lisäksi tiivis yhteistyö vanhempien kanssa koettiin hyödylliseksi, koska he ovat lapsensa ensimmäisiä asiantuntijoita, joilta voi saada tärkeää tietoa myös päiväkodissa työskentelevien hyödynnettäväksi.

6 Johtopäätökset

Seuraavaksi tarkastelen aineiston tulosten yhtäläisyyksiä sekä eroavaisuuksia kirjallisuuteen sekä aiempiin tutkimuksiin nähden, jotka esittelin osana tietoperustaa. Tässä opinnäytetyössä tutkittiin, miten varhaiskasvattajat kokivat lasten sosiaalis-emotionaalisten tuen tarpeiden ilmenevän poikkeustilanteessa sekä mahdollisia tuen tarpeita. Tuloksissa on havaittavissa paljon samankaltaisuutta, vaikka aiemmat tutkimukset eivät liitykään poikkeustilanteeseen.

Tutkimuksen tulosten perusteella varhaiskasvattajat ovat tunnistaneet lapsen sosiaalis-emotionaalisia tuen tarpeita poikkeustilanteessa. Tässä tutkimuksessa tuen tarpeet ilmenivät levottomuutena sekä aikuiselta huomion hakemisena. Lisäksi lapset tarvitsivat tukea kaverisuhteissaan. Varhaiskasvattajien näkemykset poikkeustilanteen vaikutuksista olivat kuitenkin toisistaan eroavia. Osa koki oireilun voimistuneen jo ennestään oireileilla ja toisaalta yksi ei ollut huomannut eroa tavalliseen verrattuna.

Kuten Ahosen (2015) väitöskirjaa varten toteuttamassa tutkimuksessa niin tässäkin lasten tuen tarpeet liittyivät usein tilanteisiin, joissa oltiin suurissa ryhmissä. Osalla oli vaikeuksia

olla ryhmässä. Lisäksi lasten ikäjakauma vaikutti osaltaan haastavasti aikuisten mahdollisuuksiin huomioida jokaisen lapsen yksilölliset tarpeet. Yhteneväisyytenä Ahosen tutkimuksen kanssa on myös tuen tarpeiden esiintyminen siirtymätilanteissa.

Sekä tietoperustan että tämän tutkimuksen mukaan lapsen sosiaalis-emotionaalisiin tuen tarpeisiin voidaan vastata useilla eri tavoilla. Jokainen lapsi hyötyy yksilöllisyytensä vuoksi erilaisista asioista, joten parhaimmat tukimenetelmät löytyvät kokeilemalla eri vaihtoehtoja. Ajan myötä huomataan, että millaisia vaikutuksia asialla on tai onko eroa aiempaan edes huomattavissa.

Tässä tutkimuksessa korostui pienryhmän merkitys lasta tukevana menetelmänä sosiaalis-emotionaalisiin tuen tarpeisiin vastaamiseksi. Tietoperustassa myös esimerkiksi Lipp (2019, s. 22) ja Ahonen (2015, ss. 170–172) tutkimuksillaan vahvistavat tätä tulosta. Järvinen (2016, s. 42) puolestaan toi kirjallisuuskatsauksessaan esiin henkilökunnan antaman esimerkin merkityksen. Varhaiskasvatuksen opettajat kokivat oman toiminnan sekä esimerkin näyttämisen tärkeäksi myös tässä tutkimuksessa. Omassa vuorovaikutuksessa kiinnitetään huomiota esimerkiksi toisen kunnioittamiseen sekä aidosti läsnäolemiseen.

Tutkimuksen tulosten perusteella kyseisessä päiväkodissa hyödynnetään laajasti erilaisia itseilmaisun tapoja lasten kanssa toimiessa. Esimerkiksi liikunta ja kirjat sekä musiikki saivat mainintoja aineistossa. Ulkoilu koettiin tässä tutkimuksessa tärkeäksi keinoksi purkaa lasten energiaa. Tietoperustassa Pihlaja (2018, ss. 166–167) kuvaa erilaisten itseilmaisun keinojen olevan tärkeitä lapsen kehityksen kannalta.

Tietoperustasta käy ilmi, että moniammatillinen yhteistyö on tärkeässä osassa vastattaessa lapsen tuen tarpeisiin. Tässä tutkimuksessa vastaajat kuvasivat myös moniammatillisen yhteistyön olevan tärkeää. Tulosten mukaan varhaiskasvatuksen opettajat kokivat avustajan erityisen tärkeänä, jotta lapsia voidaan jakaa esimerkiksi pienempiin ryhmiin ja toisaalta avustaja saattaa tehdä asioita myös kaksin lapsen kanssa. Yhteyttä otetaan helposti myös muihin tahoihin, kuten kiertävään varhaiskasvatuksen opettajaan tai neuvolaan. Tarpeen vaatiessa opettajat kertoivat palaverien järjestämisen isollakin porukalla olevan mahdollista, jotta yhdessä voidaan miettiä tilannetta ja mahdollisia ratkaisuja siihen.

Yksi suurimmista eroista tietoperustaan on varhaiskasvatuksen opettajien käyttämissä keinoissa lapsen tuen tarpeisiin vastaamiseksi. Opetushallituksen tilannekartoituksen (2017, s. 33) mukaan suosituimpia menetelmiä lasten sosiaalis-emotionaalisten taitojen tukemisessa olisivat askeleittain/pienin askelin, tunnemuksu sekä ihmeelliset vuodet. Kyseiset menetelmät eivät kuitenkaan nousseet esiin tässä tutkimuksessa.

Tämän tutkimuksen perusteella poikkeustilanteen vaikutukset lasten elämässä eivät ole ainoastaan negatiivisia tai positiivisia. Esimerkiksi siinä, missä osa hyötyi ryhmäkokojen pienemisestä niin toinen kärsi siitä, että kaveri jäikin tilanteen vuoksi kotiin. Toisaalta tulosten perusteella hyvät kotiolot näkyivät myös varhaiskasvatuksessa.

7 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Laadukkaan tutkimuksen toteuttamisessa erittäin tärkeässä osassa ovat tutkimuksen luotettavuus sekä eettisyys. Tässä luvussa kerrotaan tavoista, joilla tutkimuksen laatuun voidaan vaikuttaa.

Eettisesti hyväksyttävä ja luotettava tutkimus perustuu hyvän tieteellisen käytännön noudattamiseen, jonka perustana opinnäytetyössä on Tutkimuseettisen neuvottelukunnan vuonna 2012 antamat ohjeistukset. Hyvän tutkimuskäytännön mukaista on esimerkiksi vastuullisten ja oikeiden toimintapojen käyttäminen. Käytännössä tämä tarkoittaa esimerkiksi rehellistä tutkimuksen kulusta kertomista sekä huolellisuutta tutkimustyön jokaisessa vaiheessa. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2012, s. 6) Opinnäytetyön eri vaiheissa tehtyjä asioita kirjattiin erilliseen muistioon, joka helpotti varsinaisen työn kirjoittamista. Tällöin tehdyt asiat eivät ole ainoastaan tutkijan myöhempien muistikuvien varassa.

Ennen varsinaista yhteistyön alkamista tilaajan kanssa käytiin keskustelua sekä allekirjoitettiin tarvittava sopimus. Sopimuksen tekeminen on tärkeä osa tutkimusta, sillä näin voidaan vähentää tutkijan sekä yhteistyötahon välisiä ristiriitoja. Lisäksi sopimuksen tekeminen ohjaa keskustelemaan tärkeistä aiheista, kuten salassapidettävistä tiedoista. (Arene ry., 2020) Sopimus täytettiin huolellisesti. Tilaaja ei esimerkiksi halunnut nimensä

näkyvän opinnäytetyössä. Kyseistä päätöstä kunnioittaen tilaajaa kuvaillaan niin, että nimi ei paljastu.

Tutkimuksen eettisyyttä lisää, että osallistuminen perustuu vapaaehtoisuuteen ja riittävään etukäteen saatuun tietoon. (Vilka, 2015, s.190; Tuomi & Sarajärvi, 2012, s. 131) Ennen tutkimusta on huolehdittava, että tarvittavat luvat toteutukseen ovat hankittuina. Jokaisella tulee olla myös mahdollisuus keskeyttää mukana olonsa milloin tahansa sekä kieltää saadun aineiston käyttäminen tutkimuksessa. Eettisesti tärkeää on, että tutkimuksesta ei aiheudu tutkittaville haittaa. (Tuomi & Sarajärvi, 2012, s.131; Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2019, s. 8) Ennen haastatteluiden aloittamista hankittiin tarvittava tutkimuslupa kaupungilta. Luvan saamisen jälkeen opinnäytetyön yhteyshenkilön kautta päiväkodin työntekijöille lähetettiin saatekirje, jossa kerrottiin tutkimuksen toteuttamisesta sekä tavoitteesta. Ennen osallistumispäätöstä annettiin lisäksi mahdollisuus kysyä mieltä askarruttavista asioista. Jokaiselta pyydettiin lisäksi kirjallinen suostumus tutkimukseen osallistumisesta ja käydyn haastattelun nauhoittamisesta.

Saatekirje vaikuttaa omalta osaltaan tutkimuksen arvioinnissa. Tutkimuksen toteuttamisvaiheessa tutkittavat toimivat merkittävinä tutkimuksen arvioijina. Saatekirje toimii ikään kuin apuvälineenä pohdittaessa osallistuuko tutkimukseen vaiko ei. Saatekirjeen tehtävänä on motivoida osallistumaan tutkimukseen sekä vakuuttaa tutkimuksen tärkeydestä. Saatekirjeen visuaalisen ilmeen ohella, tärkeää on kiinnittää huomiota sen sisältöön. Kirjeessä tulisi kuvata muun muassa se, mistä tutkimuksessa on kyse ja kertoa tulosten käyttämisestä sekä lisätietoja antavan henkilön yhteystiedot. (Vilka, 2015, s. 189–191) Saatekirjeestä pyrin tekemään selkeän, joka antaa vastauksen tutkimuksen toteuttamiseen keskeisimmin liittyvistä asioista. Lisä kysymyksiä esittäviä yhteydenottoja ei tullut, joten luultavasti tässä onnistuttiin.

Haastatteluiden alkaessa eräs osallistujista kertoi, että ei oikeastaan saanut itse vaikuttaa tutkimukseen osallistumiseen, vaikka saatekirjeessä kerrotaan tämän perustuvan vapaaehtoisuuteen. Tutkittavien kanssa oli keskusteltu ajoista, jolloin haastattelut toteutetaan. Tutkijana varmistin kuitenkin jokaiselta, että tutkimukseen osallistuminen oli heille ok. Tutkimuksen eettisyyden lisäämiseksi vapaaehtoisuutta, olisi siis pitänyt korostaa

ehkä enemmän myös tilaajalle. Ennen haastattelun aloittamista jokaisella oli myös vielä mahdollisuus esittää kysymyksiä tutkimukseen liittyen.

Tutkimuksessa saatuja tietoja käsiteltiin luottamuksellisesti ja anonymiteetin säilyttämiseen kiinnitettiin huomiota. Saaranen-Kauppinen ja Puusniekan (2006) mukaan täydellinen anonymiteetti ei oikeastaan ole mahdollinen, mutta tutkijan tulee huolehtia siitä ettei yksittäistä vastaajaa pystytä tunnistamaan. Erityisen tärkeää anonymiteetti on arkaluontoisten asioiden kohdalla.

Laadullista tutkimusta tehtäessä tarvitaan myös teoriaa. (Tuomi & Sarajärvi, 2012, s. 18) Tutkimuksen luotettavuutta lisätään noudattamalla hyvää tieteellistä käytäntöä, joka näkyy esimerkiksi lähteiden käyttämisessä. Tietoperustaa kirjoitettaessa on käytetty myös aiemmissa tutkimuksissa saatua tietoa, joihin on viitattu asianmukaisesti. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2012, s. 6) Opinnäytetyössä lähteet on merkitty huolellisesti Hämeen ammattikorkeakoulun lähdeviiteoppaan mukaisesti, joten lukijalla on mahdollisuus arvioida tietoperustan luotettavuutta myös itse.

Useiden eri tietolähteiden käyttäminen on tapa lisätä tutkimuksen luotettavuutta. Julkaisijatahoon on kuitenkin kiinnitettävä huomiota, sillä ainoastaan pitkä lähdeluettelo ei takaa laatua. Oleellista on myös, että lähteet liittyvät tutkimuksen aiheeseen ja ovat mahdollisimman tuoreita. Tutkimustieto voi toisinaan muuttua nopeastikin lisääntyneen tiedon myötä. Vanhan lähteen käyttäminen voi olla kuitenkin joskus perusteltua, mikäli kyse on alan klassikosta. (Tuomi & Sarajärvi, 2012, s. 159) Lähteiden valinnassa on käytetty harkintaa. Tämän opinnäytetyön tekohetkellä käytetyistä lähteistä useimmat ovat korkeintaan kymmenen vuotta vanhoja.

Luotettavuuden lisäämiseksi tutkimuksen eri työvaiheet on pyritty kuvaamaan rehellisesti ja mahdollisimman tarkasti. Tämä helpottaa myös lukijaa työn arvioinnissa. Vilkan (2015, s. 197) mukaan tutkimuksen luotettavuuteen vaikuttaa se, miten tutkija perustelee tekemiään ratkaisuja tutkimuksen eri vaiheissa. Tutkimuksessa käytetyt menetelmät aineiston hankinnassa haastattelu sekä analyysin tekeminen teemoittelemalla ovat omia valintojani. Tutkimuksen aikana tehdyissä päätöksissä on käytetty harkintaa ja taustalla on aina jokin

perustelu, miksi siihen päädyttiin. Aineiston keräämistä ja säilyttämistä koskevat tiedot on kirjattu erikseen vielä opinnäytetyönsuunnitelman aineistohallintasuunnitelmaan (Liite 3).

Keskeinen osa tutkimusta ovat siinä saadut tulokset. Saadut oleelliset tulokset on kerrottava kokonaisuudessaan ja puutteellisuus tulosten kirjaamisessa on piittaamattomuutta hyvästä tieteellisestä käytännöstä (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2012, s. 9). Oleellista on myös kertoa tulokset muokkaamatta niitä mieleisekseen. On kuitenkin tärkeää muistaa, että laadullisessa tutkimuksessa tulokset perustuvat tutkijan tulkintaan aineistossa esiintyvistä asioista. Tulososiossa on aineistolainauksia, jotka vielä havainnollistavat lukijalle aineistoa, jonka pohjalta päätelmät on tehty.

8 Pohdinta

Opinnäytetyön tekeminen oli mielenkiintoinen prosessi. Tutkimuksen tekeminen tuki ammatillisen osaamisen kasvua. Koen opinnäytetyön aiheen tärkeäksi ja tutkimus sisältää arvokasta tietoa varhaiskasvattajien kokemuksista. Myös oma tietoisuuteni sosiaalis-emotionaalisista tuen tarpeista ja niiden moninaisuudesta lisääntyi. Tämän työn tuloksista voi olla hyötyä uransa alkutaipaleella olevalle varhaiskasvattajalle. Vaikka poikkeustilannetta ei olisikaan niin keinot lapsen tukemiseen voivat olla samoja.

Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää erään eteläsuomalaisen päiväkodin varhaiskasvattajien kokemuksia lasten sosiaalis-emotionaalisista tuen tarpeista poikkeusaikana. Lisäksi pyrittiin selvittämään, miten varhaiskasvattajat kokevat voivansa vastata lapsen sosiaalis-emotionaalsiin tuen tarpeisiin poikkeusaikana. Nämä tavoitteet tutkimus onnistui saavuttamaan. Vastaajia oli sopiva määrä, sillä vastaukset olivat kattavia ja niistä saatiin vastauksia tutkimuskysymyksiin.

Opinnäytetyön aiheeseen liittyvään tietoon perehdyttiin aluksi lähdemateriaalien kautta, mutta varhaiskasvattajien näkemykset ovat tärkeä osa kokonaisuutta. Aiheeseen perehtyminen toi esille, kuinka sosiaalis-emotionaalista tukea tarvitsevaan lapseen saatetaan kohdistaa erilaista kuormitusta kuin, jos tuen tarpeet liittyvät johonkin vammaan. On tärkeää ymmärtää, miten kauaskantoiset seurakset voivat olla lapsen

leimautuessa käyttäytymisensä vuoksi. Jokainen lapsi ansaitsee tulla kohdatuksi ja arvostetuksi omana itsenään. Keinot lapsen tukemiseen ovat moninaisia, joka välittyy myös varhaiskasvatuksen opettajien vastauksista.

Tutkimusta tehdessä on tärkeää kiinnittää huomiota aiheen riittävään rajaukseen sekä tietoperustaan. Aiheen valinta lähti liikkeelle tutkijan kiinnostuksesta tunnetaitoja sekä niihin liittyviä tuen tarpeita kohtaan. Korona vaikutti omassa elämässä esimerkiksi opintojen toteutumiseen, joten oli mielenkiintoista sitoa opinnäytetyö poikkeustilanteeseen. Henkilökohtaisesti koin rajaamisen kuitenkin yhdeksi haastavimmista asioista tutkimuksen teossa, sillä käsitteenä esimerkiksi sosiaalis-emotionaaliset tuen tarpeet on hyvin laaja. Mielenkiintoisesta aiheesta löytäisi myös paljon tärkeäksi koettuja asioita. En ole myöskään aiemmin tehnyt yksin tutkimusta, mikä vaikutti myös siihen, että välillä prosessi tuntui melko haastavalta.

Koen, että käytetyillä käsitteillä on vaikutusta lukijan mielikuviin aiheesta.

Lähdekirjallisuudessa on useita erilaisia ilmaisuja, jotka mielestäni tarkoittavat sosiaalis-emotionaalisia tuen tarpeita. Siellä puhuttiin esimerkiksi sosiaalis-emotionaalisista vaikeuksista tai haasteista. Tässä työssä päädyttiin käyttämään nimitystä sosiaalis-emotionaaliset tuen tarpeet, jotta asia ei näyttäytyisi nimenomaan lapsen ongelmana ja tahallisena huonosti käyttäytymisenä. Käytin samaa käsitettä niin tietoperustaa kirjoittaessa kuin varhaiskasvatuksen opettajien kanssa keskusteltaessakin. Tämä voi helpottaa tuloksien ymmärtämistä, kun käsitteet eivät vaihtelee opinnäytetyön eri osioissa.

Ehkä eniten vastauksissa yllätti kokemus siitä, että poikkeustilanne ei olisi vaikuttanut sosiaalis-emotionaalisiin tuen tarpeisiin lainkaan. Toisaalta varhaiskasvatuksessa olevista lapsista osa on syntynyt korona-aikana, mikä saattaa vaikuttaa asiaan. Lasten on myös ollut pakko sopeutua tilanteeseen ja ajan myötä erilaisiin käytäntöihin totuttu. Varmasti asiasta on myös puhuttu niin päiväkodissa kuin lasten kotonakin ja perusteltu erilaisia toimintatapoja. Tässä vaiheessa voi olla myöskin vaikea sanoa, mitkä ovat koronan tai poikkeustilanteen vaikutuksia, sillä seuraukset vaativat tutkimusta pidemmällä aikavälillä. Oli kuitenkin mukava kuulla, että poikkeustilanteessakin asioiden koettiin kuitenkin olevan suhteellisen hyvin.

Opinnäytetyön tutkimuskysymyksissä pääpaino ei ollut toiminnan kehittämässä, mutta koin tärkeäksi kysyä varhaiskasvatuksen opettajien näkemyksiä myös siitä, miten toimintaa voisi kehittää paremmin lasta tukevaksi. Mielestäni oman toiminnan sekä yleisesti päiväkodin toiminnan kehittämisen pohtiminen vie osaltaan ajatusta pois siitä, että lapsi on tahallisesti haastavasti käyttäytyvä. Varhaiskasvatuksen opettajilla oli ajatuksia myös tähän liittyen. Koen sen luonnolliseksi, sillä aina jotakin voisi parantaa, vaikka paljon hyviä asioita jo tehdäänkin. Toisaalta Järvisen (2016, ss. 42–43) opinnäytetyössä tulosten tarkastelussa pohditaan kasvattajan itsensä kehittämisen tärkeyttä, joka vahvisti ajatusta kysyä myös toiminnan kehittämisestä lasta paremmin tukevaksi.

Kasvattajalta tuli esimerkiksi toivetta, että työntekijöitä koulutettaisiin enemmän sosiaalis-emotionaalisiin tuen tarpeisiin liittyen. Lisääntynyt tietoisuus helpottaisi tuen tarpeiden tunnistamista sekä niihin vastaamista. Tässä voisi olla aihetta esimerkiksi toiminnallisen opinnäytetyön tekijälle. Toisaalta koulutuksen tärkeydestä puhuttiin erityisesti juuri alalla aloitteleville, mutta sen hyödyt nähtiin myös jo pidempään työtä tehneelle maailman muuttuessa koko ajan.

Tämä opinnäytetyö käsitteli varhaiskasvattajien näkemyksiä, mutta mielenkiintoista olisi saada tietoa myös siitä, miten perheet kokivat muutokset arjessa. Korona vaikutti maailman laajuisesti ja Suomessakin määrättiin muun muassa erilaisia rajoituksia taudin leviämiseen puuttumiseksi. Väestöliiton (2020) lausunnossa tuotiin esiin, että poikkeustilanne on monille perheille psyykkisesti, sosiaalisesti ja taloudellisesti raskasta aikaa. Oli siis positiivista huomata, että tutkimukseen osallistuneet varhaiskasvattajat kokivat päiväkodin arjen kuitenkin kaikesta huolimatta sujuneen melko hyvin.

Haluan tässä vaiheessa kiittää tutkimuksen tilaajaa, vastauksillaan tuloksia rikastuttaneita haastateltavia, opinnäytetyön ohjaajaa sekä muita työn edetessä mukana olleita tahoja. Aihe sekä työn toteutustavat tarkentuivat vähitellen. Työn edetessä saadut kommentit ja oman ajattelun haastaminen auttoivat ymmärtämään asiaa useista eri näkökulmista, joka osaltaan vaikutti tehtyihin valintoihin. Toivottavasti opinnäytetyö tavoittaa myös muita aiheesta kiinnostuneita ihmisiä ja jatkotutkimusideoihin tartutaan.

Lähteet

- Ahonen, L. (2015). *Varhaiskasvattajan toiminta päiväkodin haastavissa tilanteissa*. [väitöskirja, Tampereen Yliopisto]. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-44-9971-5>
- Ahonen, L. (2017). *Haastavat kasvatustilanteet lämpimän vuorovaikutuksen käsikirja*. PS-kustannus.
- Ahvenainen, O., Ikonen, O. & Koro, J. (2001). *Johdatus erityiskasvatuksen käytäntöön*. Werner Söderström Osakeyhtiö.
- Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry. (2020). *Ammattikorkeakoulujen opinnäytetyöiden eettiset suositukset*. <https://www.arene.fi/julkaisut/raportit/opinnaytetoiden-eettiset-suositukset/>
- Eskola, J. & Suoranta, J. (2003). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Vastapaino.
- Haapsalo, T., Kauppila, E., Kirkkopelto, K., Nousiainen, K. & Repo, L. (2020) *Meidän juttu! Kiusaamisen ehkäisy lasten vertaisryhmissä*. Lasten Keskus.
- Hiltunen, J. & Kärki, M. (2011). ”AIKUISIA EI RIITÄ JOKA KURVIIN?” *Sosiaalis-emotionaalisten vaikeuksien ilmeneminen leikki-ikäisillä lapsilla Mikkelin kaupungin päiväkodeissa*. [opinnäytetyö, Mikkelin ammattikorkeakoulu]. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201105066544>
- Hirsjärvi, S. (2009). Aineiston hankinnan suunnittelu. Teoksessa S. Hirsjärvi, P. Remes & P. Sajavaara (toim.), *Tutki ja kirjoita* (ss. 177—190). Tammi.
- Hirsjärvi, S. (2009). Tutkimustyyppit ja aineistonkeruun perusmenetelmät. Teoksessa S. Hirsjärvi, P. Remes & P. Sajavaara (toim.), *Tutki ja kirjoita* (ss. 191—220). Tammi.
- Järvinen, H. (2016). *Lasten sosioemotionaalisten taitojen tunnistaminen ja tukeminen varhaislapsuudessa*. [opinnäytetyö, Jyväskylän ammattikorkeakoulu]. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2016060612170>
- Keltikangas-Järvinen, L. (2012). *Pienen lapsen sosiaalisuus*. WSOY.

Köngäs, M. (2019). *Tunneäly varhaiskasvatuksessa*. PS-kustannus.

Laki varhaiskasvatuksesta 540/2018. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540>

Lapsi- ja perhejärjestöt (2020). *Perheiden hyvinvointi ja tuen tarpeet koronan aiheuttamassa poikkeustilanteessa*. <https://www.mll.fi/kannanotot-ja-lausunnot/perheiden-hyvinvointi-ja-tuen-tarpeet-koronan-aiheuttamassa-poikkeustilanteessa/>

Lipp, A. (2019). *Lasten sosiaalisemotionaalisten taitojen tukeminen*. [opinnäytetyö, Metropolia]. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2019091818595>

Lundan, A. (2013). *Konstit vähissä? Ratkaisuja haastaviin kasvatustilanteisiin*. PS-kustannus.

Opetushallitus. (n.d.-a). *Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet pähkinäkuoressa*. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/varhaiskasvatussuunnitelman-perusteet-pahkinankuoressa>

Opetushallitus. (n.d.-b). *Lasten sosioemotionaalisten taitojen tukeminen varhaiskasvatuksessa*. <https://oph.prod.wunder.io/fi/koulutus-ja-tutkinnot/lasten-sosioemotionaalisten-taitojen-tukeminen-varhaiskasvatuksessa>

Opetushallitus. (2018). *Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet*. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet.pdf

Peltonen, A. & Kullberg-Piilola. (2005). *Tunnemuksu*. Lasten Keskus.

Pihlaja, P. (2018). Sosiaalis-emotionaalinen kehitys ja sen vaikeudet. Teoksessa P. Pihlaja & R. Viitala (toim.), *Varhaiserityiskasvatus* (ss.141—181). PS-kustannus.

Puusa, A. & Juuti, P. (2020). *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. Gaudeamus Oy.

Riihonen, R. & Koskinen, M. (2020). *Kuinka kiukku kesytetään? Lasten aggressiokasvatus*. PS-kustannus.

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. (2006). *Teemoittelu*.

https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_3_4.html

Talvio, M. & Klemola, U. (2017). *Toimiva vuorovaikutus*. PS-kustannus.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2012). *Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi*. Tammi.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. (2012). *Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen*

loukkausepäilyjen käsitleminen Suomessa. <https://tenk.fi/fi/ohjeet-ja-aineistot/HTK-ohje-2012>

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. (2019). *Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset*

periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa.

https://tenk.fi/sites/tenk.fi/files/Ihmistieteiden_eettisen_ennakoarvioinnin_ohje_2019.pdf

Valmiuslaki 1552/2011. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20111552>

Vilkka, H. (2015). *Tutki ja kehitä*. PS-kustannus.

Väestöliitto. (2020). *Koronan vaikutukset perheisiin erisuuntaisia ja mahdollisesti*

eriarvoistavia. <https://www.vaestoliitto.fi/uploads/2020/12/2df7fd53-koronan-vaikutukset-perheisiin-erisuuntaisia-ja-mahdollisesti-eriarvoistavia.pdf>

Webster- Stratton, C. (2011). *Kuinka edistää lasten sosiaalisia ja emotionaalisia taitoja?*

Profami oy.

Liite 1: Saatekirje

Hei!

Olen Tiia Eronen viimeisen vuoden sosionomiopiskelija Hämeen ammattikorkeakoulusta. Teen opinnäytetyötä liittyen lasten sosiaalis-emotionaalisiin tuen tarpeisiin poikkeustilanteen aikana. Tavoitteena on haastatella kartoittaa teidän arvokkaita näkemyksiä lasten sosiaalis-emotionaalisten tuen tarpeista poikkeustilanteessa sekä keinoista tukea lasta sosiaalis-emotionaalisisissa tuen tarpeissa. Aihe on tärkeä ja ajankohtainen, sillä puuttamalla varhain lapsen tuen tarpeisiin, voidaan ehkäistä suurempien ongelmien syntymistä sekä lapsen leimaantumista.

Haastatteluun osallistuminen perustuu vapaaehtoisuuteen. Jokainen vastaus on kuitenkin tärkeä tuomaan lisää tietoa tärkeästä aiheesta sekä monipuolistamaan opinnäytetyön tuloksia. Haastattelut toteutetaan syyskuussa etänä teamsin välityksellä. Käyty keskustelu nauhoitetaan ja myöhemmin litteroidaan saadun aineiston käsittelyn helpottamiseksi. Haastattelua varten on etukäteen suunniteltu kysymyksiä, joihin voit tutustua ja pohtia vastauksia halutessasi jo ennen varsinaista haastattelua. Saatuja vastauksia käsitellään luottamuksellisesti ja opinnäytetyön tekijänä huolehdin, että vastaajia ei voida tunnistaa valmiista opinnäytetyöstä. Valmis opinnäytetyö julkaistaan Theseuksessa. Hämeen ammattikorkeakoulun ohjeistuksen mukaan saatua aineistoa on säilytettävä vuosi opinnäytetyön hyväksymispäivämäärästä, jotta tarvittaessa tulokset on mahdollista varmistaa.

Jos jokin jäi mietityttämään voi kysymykset laittaa minulle joko sähköpostitse tai puhelimitse.

Kiitos jo etukäteen jokaiselle osallistujalle!

Syksyisin terveisin,

Tiia Eronen

tiia1809@student.hamk.fi

Liite 2: Haastattelukysymykset

1. Miten poikkeusaika on muuttanut lasten sosiaalis-emotionaalisia tuen tarpeita?
2. Millaisia sosiaalis-emotionaalisia tuen tarpeita olet havainnut lapsilla poikkeusaikana?
3. Minkälaisissa tilanteissa sos. emot. tuen tarpeet ilmenevät ja miten?
4. Millä menetelmillä lasta tuetaan sosiaalis-emotionaalisissa tuen tarpeissa?
5. Mitä edellä mainituista olet itse käyttänyt työssäsi?
6. Mitkä ovat sinulle tärkeimpiä menetelmiä, joita nostaisit omasta toiminnasta?
7. Onko omalla vuorovaikutuksellasi ollut vaikutusta lapsen sosiaalis-emotionaalisissa tuen tarpeissa?... Miten se on vaikuttanut?
8. Kokeillaanko päiväkodissa rohkeasti erilaisia toimintatapoja lapsen tuen tarpeisiin vastaamiseksi?
9. Käytättekö moniammatillista yhteistyötä? Miten se on vaikuttanut?
10. Miten kehittäisit päiväkodin toimintatapoja, jotta se tukisi lasten sosiaalisemotionaalisia taitoja vielä paremmin?
11. Onko vielä jotain, jota haluaisit lisätä aiheeseen? Kerro lisää.

Liite 3: Aineistonhallinnansuunnitelma

Aineiston kerääminen:

Aineistoa on tarkoitus kerätä haastattelemalla varhaiskasvatuksen työntekijöitä. Koronaviruksesta johtuen haastattelut toteutetaan etänä teamsin välityksellä. Jokaiselta haastateltavalta pyydetään tietoon perustuva suostumus haastatteluun osallistumisesta ja käydyn keskustelun nauhoittamisesta. Haastattelussa kysytään vain tutkimuksen kannalta olennaisia asioita. Tutkimuksen kannalta ei ole olennaista tietää esimerkiksi osallistujien nimiä tai ikää, joten turhia taustatietoja ei myöskään kysytä. Haastattelussa kysytään esimerkiksi varhaiskasvattajien näkemyksiä sosiaalis-emotionaalisten tuen tarpeiden esiintymisestä poikkeusaikana, millaisissa tilanteissa ne ilmenevät ja miten. Lisäksi haastattelussa pyritään saamaan tietoa siitä, miten lapsia voidaan tukea sosiaalis-emotionaalisissa tuen tarpeissa. Nauhoitteet on tarkoitus litteroida mahdollisimman nopeasti haastattelun jälkeen.

Aineiston talletus:

Tutkimusaineistoa tulee käsitellä huolellisesti ja varmistaa, että ulkopuoliset eivät pääse lukemaan salassapidettäviä tietoja. Tutkimusaineistoa säilytetään opiskelijan henkilökohtaisen tietokoneen P-asemalla sekä varmuuden vuoksi kopiot omalla muistitikulla. Muistitikku säilytetään niin, että ulkopuoliset eivät pääse tiedostoja lukemaan. Mielestäni aineistoa on helpompi käsitellä, kun siitä on myös paperiversio, joten ajattelin suojattua tulostusta käyttäen helpottaa analyysivaihetta. Tulostettua versiota säilytetään huolellisesti, jotta ulkopuoliset eivät voi tietoja lukea. Tulostettu aineisto hävitetään polttamalla.

Aineiston ja muiden lähteiden säilytys ja käyttö opinnäytetyössä:

Tilaaajan toiveesta opinnäytetyön tilaajan nimeä ei julkisteta ulkopuolisille. Aineistoa käsitellään niin, että yksittäistä vastaajaa ei voida tunnistaa jälkeinpäin. Tutkimuksen luotettavuuden kannalta on tärkeää, että tutkija ei muokkaa tuloksia mieleisekseen ja kaikki olennaiset asiat tulevat tuloksissa ilmi. Työn kannalta olennaista on myös merkitä opinnäytetyössä käytettyihin lähteisiin Hämeen ammattikorkeakoulun lähdeviiteoppaan mukaisesti.

Aineiston käsittely opinnäytetyön valmistuttua:

Hämeen ammattikorkeakoulunohjeistuksen mukaan opinnäytetyön aineistoa tulee joka tapauksessa säilyttää vuosi opinnäytetyön hyväksymispäivämäärästä, jotta tulokset voidaan tarvittaessa varmistaa. Tutkimuksen aineisto hävitetään asianmukaisesti yleisiä ohjeita noudattaen vuoden jälkeen. Valmis opinnäytetyö julkaistaan Theseuksessa.